

9.00

ЖИВІ СМОЛОСКИПИ

Яр СЛАВУТИЧ

ЖИВІ СМОЛОСКИПИ

Дев'ята збірка поезій

Вступна стаття Володимира Т. Жили

СЛАВУТА

Едмонтон

1983

Yar SLAVUTYCH

LIVING TORCHES

Ukrainian Poems

Introduced by Wolodymyr T. Zyla

Надруковано 1000 примірників

ISBN 0-919452-38-8

Slavuta Publishers, 72 Westbrook Drive, Edmonton, Canada T6J 2E1

ПОЕЗІЯ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

*Настане суд — і злочини таємні
На сонце виставить колючий дріт.
Ростуть у душах іскрометні кремні
І крешуть помсту на московський гніт.*

Яр Славутич, "Івасюк"

Тема визвольної боротьби не є чимось новим для Яра Славутича. Цю тему розробляє він уже більш як сорок років. Під враженнями з подій другої світової війни, у його творчості виступають визвольницькі мотиви ще в другій збірці *Гомін віків* (Авгсбург, 1946), а третя книжка *Правдоносці* (Мюнхен, 1948), що складається з балад та етюдів, розвиває цю тему ширше й повніше. Поетові твори з часу війни пройняті духом романтики визволення, дарма що автор проходив стилістичним річищем київського неокласицизму. Шоста збірка *Маєстат* (Едмонтон, 1962) ніби завершує попередні осяги цієї теми, героїв якої поет оспівує як взірці добра й справедливості, як сподівану перемогу правди над кривдою. Одночасно відтворює він могутній вияв збірної волі народу, що прагне повної свободи і власної незалежної держави.

Живі смолоскипи, дев'ята збірка Яра Славутича, — це емоційна прометеїстська лірика, насичена найгострішими проблемами визвольної боротьби. Палка любов до свого народу і посилена турбота про його майбутнє злиті в цій книжці в єдиний, новий стоп. Поетична майстерність і глибокий зміст багатьох інвектив переносять нас у світ трагічних подій і суперечностей радянської дійсності. Поет розкриває нові грані поняття краси й ваги людського життя з погляду вічності, показує ці концепції на долі "живих смолоскипів".

В основу збірки лягли продумано дібрані ситуації, з яких пізнаємо сутність людини та обличчя доби. Ми бачимо, як наполегливо й систематично проводила і проводить Москва жорстоке винищення духовості української нації. Серед цих нищівних обставин можуть допомогти нам тільки високі зразки мужності й витримки, принциповості, як у Валентина Мороза, і справжнього героїзму, як у Бориса Терелі. Саме такі взірці викарбовує поет, бо вважає, що це його святий обов'язок перед zagrożеною нацією — дати свій вклад до опору московському тотальному нищенню.

У першому розділі збірки *Живі смолоскипи* — портрети правооборонців. У другому — віддзеркалення ідеології правозахисників та показ їхньої боротьби в нелюдських умовах московського фашизму, який мало чим відрізняється від німецького з-під стягів Гітлера. Третій розділ — це своєрідна *ars poetica* самого автора, одержимого боротьбою за свободу й самостійність України, соборницької держави від Пряшева до Ростова чи "до Карпат від кубанських долин" (як у вірші "Світличний").

Показуючи людину, свідому свого громадянського обов'язку, задумуючись над актуальними питаннями української сучасності, поет постійно звертається до народної традиції, що так яскраво засвідчена у творчості Тараса Шевченка та

Івана Франка. Кожен поетичний портрет правооборонця, що виходить із-під пера Яра Славутича, позначений інтимністю викладу, безпосередністю та особливою силою зображення. Це забезпечує гармонійність у задумі й виконанні. Головне для поета — не біографічна канва правозахисника, хоч і це береться до уваги, а дух його вчинку, його подвигу, дух ідеї, якою наснажене життя борців сучасної України. Поет прагне відтворити духовий первень, проникнути в глибину світоглядних засад, уявити їхній конкретний зв'язок із життям. Це ж бо має бути взірцем людини, що посвятно бореться, що вміє вистояти проти будь-яких перешкод, не втрачаючи віри в свою правоту. Джерела для таких і подібних якостей висловлено в монолозі мистця Заливахи, сина засланих батьків, що виріс поза українською землею, а тепер повертається до неї — наче новітній гебрей до Єрусалиму:

*Тепер до тебе, спадщино,вертаюсь,
Прарідний краю, предківська снаго,
Дідівська земле, український світе!
До вас приходжу, наче блудний син;
Мов на причастя, рвійно повертаюсь.*

*Прийміть мене в обійми вогняні!
Нехай із цього прарідного пона
Візьму наснаги на трудне життя.
Братове й сестри, дорогі країни,
Прийміть мене в обійми вогняні.*

Голос крові заговорив не лише в Опанаса чи Алли Гірської, чи навіть у генерала Петра Григоренка, а і в багатьох інших, що повертаються, “мов на причастя”, до духовости рідного народу, до його боротьби за своє — належне йому — від предків успадковане місце під сонцем. У цитованих рядках із монологу, як і в багатьох інших творах поета, передано не лише відкриття нової людини, нових почуттів і прагнень, а й ствердження доконаного факту. Слід відзначити, що мистецький образ, створений піднесено, в урочистому тоні, стає тут провідним мотивом — єднання борців із рідним, поневоленим народом. Це яскравий приклад свідомої і творчої любови до України, прагнення звеличати об'єкт відтворення, опоетизувати його полум'ям надхнення.

Поетичні портрети правозахисників (заяложене слово “дисидент” аж ніяк сюди не підходить!) накреслено сміливо і впевнено. Автор скрізь із ними, скрізь ототожнює себе як приналежного до їхнього руху. Перед читачем постають 30 правооборонців, а серед них найбільш відомі такі: Вячеслав Чорновіл, Святослав Караванський, Валентин Мороз, Левко Лук'яненко, Іван Світличний, Михайло Масютко (його знав поет особисто у тридцятих роках), Василь Стус, Михайло Осадчий, Олесь Бердник, Оксана Мешко, Ірина Сенік, Микола Руденко, Михайло Мельник... Тут згадано ледве половину тих борців, про кого написав поет. А скільки ще тих відважних, чиї імена не відомі на Заході? Їх тисячі, тисячі... “Мучені в полоні”, по сибірах та уралах, вони гідно відстоюють честь України та свої прометеївські ідеали, вогонь “живих смолоскипів”, що так своєрідно показаний в образі Василя Макуха, який спалив себе на площі в Києві, — на знак протесту проти московського нищення української нації.

З не меншою силою шевченківської інвективи звучить триптих про Володимира Івасюка, спрямований на вбивць талановитого композитора:

*Кінець наругам! За прийдешню волю
Рудою кров'ю ворога кропи!
Пойняті помстою, від горя й болю,
Гудуть Карпати й клекотять степи.*

Так досягнуто гармонію змісту й форми, надано віршеві нової образності й такої громової мелодії, в якій чути відгуки боротьби за визволення. Це ті елементи, які прагне досягнути поет, щоб відтворити трагічні події та створити новий імпет поетичного піднесення.

Яр Славутич постійно росте, поширюючи та вдосконалюючи свої поетикальні засоби, утверджується як співець визвольної боротьби, з посиленою увагою до суспільного життя, з викриттям московського поневолення в Україні. Саме це стає новим змістом його світогляду. Таким чином утверджується його визвольницьке кредо — і він, як свого часу автор *Кобзаря* чи автор *Каменярів*, стає речником народу у своїх високомистецьких творах.

Про поетикальні засоби Яра Славутича можна б написати цілу розвідку. Передусім, треба відзначити його нормативну, соковиту мову. Викладаючи її протягом усього свого життя, він виріс у тонкого знавця її стилів. Майже в кожному вірші дає він, як уже висловився один рецензент про першу його збірку *Співає колос* (Авгсбург, 1945), "тонкошиті зразки" гарного вислову, зі звукописом. У вірші "Тихий" цей борець за свободу закликає:

*Досить шептатися, тише!
Хай заговорять громи.
Гнів наші душі колише,
В груди вдаряє крильми.*

У сонеті "Макух" беркут, "пружно випроставши крила", "черкнути прагне променів прями вітрила", а сам борець "палає буйно полум'ям" на "Софійському майдані". Відкритий чи прихований звукопис пульсує в кожному творі поета. Метафори й порівняння Яра Славутича оригінальні й неповторні: "Як повна п'явка, присмокталась Москва до Київської Руси" (у вірші "Мельник"), "кущ (троянди) вогнисто цвів, немов повстання палало полум'ям надалеки ("Сорока"). А чого вартий хочби ось цей своєрідний, свіжий епітет: "кривдоносний схід" (про Московію).

У збірці *Живі смолоскипи* дуже помітне прагнення автора досягнути простоту, яка не кожному так легко дається. Одночасно помітна й боротьба проти черствості і глухості до гарного, естетичного. Поет надхненно творить красу вислову, інколи досягає навіть афористичності: "Тільки той до безсмертя доріс, хто взяв з бою твердиню останню". Життєспроможність його творчості очевидна й незаперечна. Барокові екскурси, що домінували в *Спрзі* (Франкфурт-на-Майні, 1950), четвертій збірці, тепер зведено до мінімуму. Натомість переважає простота, яскрава опуклість і точність поняття кожного слова у пластичному малюнку. Клясицизм, який ніколи не лишав поета, набув нових ознак у дев'ятій збірці Яра

Славутича. Поетове слово стало ще гостріше, спрямоване й дійове, воно впливає не лише на розум, а й на емоції читача. Наш автор набув переконання, що вершин у поетичному мистецтві досягає лише той, хто постійно шукає і знаходить. З цього погляду дуже показові його сонети та олександрини, зокрема "Ревуть вітри нестримні голокосту", "Якщо ти вірний боротьбі поет" тощо.

Наприкінці збірки є "Додатки" — поезії, що не ввійшли до попередніх збірок із різних причин (були недоступні або незакінчені, щойно написані як доповнення до давніх циклів і т.п.). Таким чином, Славутичева дев'ята збірка — це завершення довгого творчого шляху поета, підсумок творчості до його 65-річчя.

З нагоди цього ювілею варто згадати, що Яр Славутич у минулому не раз прозраджував свій виразний естетизм у поезії, навіть мав елементи "мистецтва для мистецтва". Це наявне в збірках *Співає колос* (1945), *Оаза* (1960), у циклі "Північне сяйво" (канадські зимові пейзажі та роздуми про північ), уміщеному в збірці *Завойовники прерій* (1968, друге вид. 1974 р.). Не випадково переклав він вибрані поезії Джона Кітса, англійського романтика-естета, — переклади вийшли у світ окремим виданням 1958 р. в Лондоні. Однак, естетизм, сам по собі цікавий для читача в неестетичному світі наруг і злочинів, мабуть, ніколи не задовольняв повністю поета. Чи може Яр Славутич, речник поневоленої нації, замикатися у вежі зі слонової кости? Тоді, коли імперіялістична Москва фізично нищила й нищить Україну, обкрадала й обкрадає її історію, вбиває її духовність і культуру. Не брати участі в обороні української нації значить допомагати ворогові. Саме тому в одному з найновіших творів поет звертається до друзів-естетів:

*Коли, вергаючи нарід на диби,
Спустошать націю з верхів до тла,
Хто ж нас читатиме, гурмо незла?*

Автор не лише запитує друзів-поетів, а й дає відповідь: "На шлях, який живі торують смолоскипи!" Цей шлях у Яра Славутича досить широкий, бо трудиться він також в інших галузях, у соціо-лінгвістиці, назвознавстві й літературознавстві. Багато пише він про комуністами розстріляних поетів і письменників, навмисне створений Москвою голодомор 1932-33 років тощо. 1983-го р. він часто виступав на програмах телебачення й радіо, засуджуючи Кремль за злочини, даючи інтерв'ю до чужої преси й т.п.

Хочеться ще згадати, що Яр Славутич за свого життя дістав належні йому признання й відзначення. За рік до виходу цієї збірки у світ він отримав аж чотири нагороди за свою поетичну творчість. Одна з них — перша нагорода від Літературного Фонду ім. Франка в Чикаго за *Зібрані твори, 1938-1978* (Едмонтон, 1978), а друга — звання поета-лауреата від Української Могиллянсько-Мазепинської Академії Наук в Оттаві. Грошовою премією відзначено в Америці його слова до кантати *Завойовники прерій* (вийшла у світ окремим виданням 1983 р.), музику до якої написав композитор Сергій Яременко. Ще 1974-го р. проф. Яр Славутич отримав Золоту Медалю від Шевченківської Фундації у Вінніпезі за педагогічну працю і плекання української мови в Канаді. Має він також військову відзнаку: Хрест Українського Козацтва з мечами та золотою і срібною вітками — за участь у Чернігівській Січі в 1941-43 роках.

Володимир Т. Жипа

Муза до мене прийшла на світанні —
В час, коли гаснули зорі останні.

Руку мені на рамено покпала
І прорекла: "Наче в муках Тантапа,

Твориш ти й твориш, вигадливий сину, —
Все про князів, козаків, батьківщину.

Знаю, що трудишся кожної ночі,
Красні слова, променисто-пророчі,

Мовби зубилом, карбуєш гранчасто,
Жаром надхнення випалюєш часто.

Славиш ти волю, події минулі,
Меч харалужний і панцир, і кулі.

Знаю, тебе завойовницька Спарта
В лави гоплітів просила б за барда.

Годі про давнє! Конає сучасне.
Бою вогонь то спахає, то гасне.

Що ж ти, герольде правдивої правди?
Може просодії ще не добрав ти?

Чуєш? Волають заковані в диби.
Але й палають живі смолоскипи:

Право боронять і мову боронять,
Гнівно руйнівну неправду полонять.

Де ж твоя участь, гучний правдоносче?
Що в цьому світі для тебе дорожче —

Звага свободи чи леза відчаю?
Чуєш? На битву!"

Я вже вирушаю! 1981

ЧОРНОВІЛ

Збирай, збирай, новітній Самовидцю,
І все до справ старанно заведи —
Про трус, арешти й допити, в'язницю,
І про *негласні*, навісні суди.

Про заборону шанувати слово
Тараса гнівного, що в парку став
Перед колонами, які багрово
Звелись у небо — співами октав!

Про честь і нечесть на партійних зборах,
Таємні вбивства і шпигунський рух,
Про перекинчиків, нових, суворих,
Що рвуть із матері старий кожух.

Збирай, збирай, кмітливий Вячеславе!
Тебе вінчає твій старанний труд,
Що поведе опричництво криваве
На справедливий, чесний, *гласний* суд. 1981

КАРАВАНСЬКИЙ

Напис на книзі *Сутичка з тайфуном*

Совісте вільного віку,
Вільною совістю стань!
Падають жертви без ліку —
Віра зростає з палань.

Зводить тайфун океанський
Гострі Москви пазурі, —
Йде Святослав Караванський,
Гнів провідної зорі!

Націє, зроджена з бою,
З горна важкого вогню,
Помста встає із тобою,
Кличе синів на борню!

Чуєте? З площі й колиби
Дух непокори зове.
Зваги живі смолоскипи
Щастя гартують нове. 1980

МОРОЗ

Ти стоїш, одержимий рухом;
За тобою — борців ряди.
Ясновидче, могутнім духом
До звитяги веди, веди!

Ти скеровуєш юнь, повсталу
На Кремля смертоносну сприть.
Заморожуй Москви навалу,
Щоб дознала, як день дзвенить!

Ти, катований по в'язницях,
Знемагаєш тортур льохи.
Поражай озвірілих, ницих,
Нездоланим торуй шляхи!

Розгортає потужну повість
Твій лункий, Святоюрський змаг,
Валентине, народу совість,
України новітній стяг!

15 квітня 1974 р.

ЛУК'ЯНЕНКО

Серед чернігівських січовиків
Тебе, гінкого підлітка, не знали.
Та їхній порив, краючи навали,
Сягнув мети, достойної вінків.

І, наче мудре звершення віків,
Яке московські орди потоптали,
Гряде на можних пасинків потали
Правозахисний маніфест Левків!

О віща зваго предківських традицій,
Ти словом пристрасти неволі ницій
Поклала присуд справедливих кар.

І в сяйві райдуг повно, величаво,
Прийнявши спадщини прадавній дар,
Ступає вольности державне право. 1981

КАНДИБА

Доба хворобами росла
І парувала чвар і злобу.
Лукавства колоту і зла
Плебейську бурили утробу.

На правду — кривда, лжа — на честь,
На батька — син, дочка — на матір!
Народам — пагуба нашесть,
Державам — брану смертний ятір.

“Хто стяги волі поведе, —
Питали барди, — на кормигу?!
Невже між нас ніхто й ніде
Не бравсь творити права книгу?”

І він піднявся — не один! —
Кличам навспіт Іван Кандиба,
Немов устала понад клин
Туга й снажна цілинна скиба.

Дзвенить новий універсал,
Кремлівську краючи халепу.
І правдоносний волі шквал
Гуде з тюремного заклепу. 1981

СВІТЛИЧНИЙ

Ти гориш антрацитом Донбасу,
Напальної Луганщини син,
Змагарями освітлюєш трасу —
До Карпат від кубанських низин.

Мужній Світичу! В темінь Росії
Ти грядеш із тюремних доріг.
Вічний дух вогняної стихії
Для звитяги твій змаг приберіг.

І встають, наче лава металу,
Із-за ґрат за тобою услід, —
Розметати московську навалу,
Розтопити поярмлення лід.

Смолоскипе козацького часу,
Стропромінням темноту пали!
Гордо жевріють надра Донбасу,
Бо тебе Україні дали. 1979

МАСЮТКО

(Спогад)

У тридцять сьомому, у Запоріжжі,
Зустрілись ми на вулиці Жуківській,
Коли виходили з педінституту
І дзенькотів, рушаючи, трамвай.

Запам'ятав я — запорозький усміх,
Правиці вірної козацький потиск,
Русява грива і тверда постава,
І гарний голос, мужній баритон.

Ми йшли на виступ знаного поета,
Співця землі, Філянського Миколи,
Що завітав із міста Січеслава
На дружні диспути з молодняком.

Езотерично повідав прибулець,
Коли проказував сумирні вірші.
З безгучних слів лише “цілую землю”
Мені бриніло ніжно, ніби спів.

Скінчив поет — і взяв кінцеве слово
Ставний Михайло, вставши з-поза крісел,
Рукою вверх підбивши буйну гриву, —
І вмить затихла заля заньківчан.

О як дзвенів його лункий постскриптом!
(Це “Київ” був — прибулого поета).
Шановний автор, лисину втиравши,
Мовчав і слухав, сяяв і мовчав.

Нараз, густою гривою стріпнувши,
Промовець гучно гримнув парафразу:
“У час грядущий, в пору незабарну,
Ти знов розімкнеш гордо свій язик!”

Увесь театр від оплесків бурхливих,
Немов пороги на Дніпрі, здригнувся.
А лисий автор, кликаний на сцену,
Вклонявсь і слухав — сяяв і радів...

Я більш ніколи їх обох не бачив —
Ні М. Філянського, ані Масютка —
Лише неждано тридцять літ пізніше
У Чорновола* про Михайла стрів. 1981

* *Лихо з розуму* (1967) В. Чорновола.

ОСАДЧИЙ

(До дружини перед арештом)

Назови мого сина Тарасом,
Для якого не зменшуй хвали,
Щоб зі словом Поета разом —
Діти завжди жили!

Будуть очі блакитні чи карі
У рожевого сина-синка,
Тільки мали б, як блиски в хмарі,
Гостру іскру клинка.

Ну, а я, не жаліючи кроків,
До в'язниць та етапів сягну:
Кос-Арал шістдесятих років
Нам готує труну.

Та не всім же судилось померти —
Зріє сила воскреслих Микул,
Що керує двобій упертий
На московський розгул!

Знаю, долею Вишні Остапа
По сибірах, як вирок, піду,
Смерть голосячи для сатрапа,
Для насильства — біду! 1981

СТУС

Твоє обличчя — різьблене з граніту!
Найдосконаліший митець мигцем
Відбив у бронзі профіль твій різцем,
Коли вершив поставу красовиту.

Наваго подвигу супроти гніту,
Такою волею, з таким лицем,
Тугою крицею — в труді з Творцем —
Беруть найвищі піраміди світу!

Хвала тому, хто дій сувору твердь
Несе, як свято, крізь тюремні будні,
На скін призначену здолавши смерть!

Радійте, правди вісники майбутні, —
Дала гранітна винницька земля
Визвольний чин для Стуса Василя. 1981

СВЕРСТЮК

Стоять, як пні, в риштованні
Собори душ.
Кричать серця катовані —
Пелюстки руж.

Хто йде до них із поміччю?
Конає Край.
При смерті, знай, Коротичу,
Від ран Баглай.

Ще виють слуги партії
На Гончара.
Народоправній хартії —
Нова пора!

Пора гучного гомону
Гуде з Карпат.
Луною змагу-спомину
Радіє брат.

Борці, на шлях торований!
Визвольний гук,
Волинню подарований,
Веде Сверстюк. 1981

МАКУХ

Неначе беркут, пружно випроставши крила,
На лет оперені в наскельному гнізді,
Крилату тіль вергаючи морській воді,
Черкнути прагне променів прями вітрила;

Немов громами збита із Говерлі брила
Потужно котиться, повз виступи тверді,
На низькодоли, здавна корчені в біді,
Що їх чужа навальна повідь покорила, —

Палає буйно полум'ям Василь Макух,
Рознявши руки на Софійському майдані,
Де смолоскипами клекоче дужий дух.

Ваш день прийшов, борці! Окови ненастанні
Додолу падають — і Святоюрський змаг
Архистратига розгортає гнівний стяг! 1980

ПЛЮЩ

Кате московський,
Очі розплющ!
Напрям не ковзький
Вимріяв Плющ.

Ворог неситий
Тіло здолав, —
Духа не вбити
Шквалом облав!

Нас до психушки
Гониш: — Мовчи! —
Ковдри й подушки
Не даючи.

Заштрик налитий
Млою отрут;
Духа не вбити —
Вірний маршрут!

Валить свобода
Пекло розпук.
Чуєш, забродо,
Визволу гук? 1983

ЗАЛИВАХА

(Монолог)

Який він дивний, український світ!
Ця повінь сонця на полях і горах,
Ставні смереки чарівних Карпат,
Струнки тополі радісного Півдня.
Який він дивний, український світ!

А я сидів у хмарнім Петербурзі,
Перейменованім на Ленінград,
Що звівся млисто на кістках козацьких
І на гробу Полуботка Павла.
Чого ж я жив у хмарнім Петербурзі?

Недбала доля кидала мене
Поза Байкал, Амур, тайгу Тюмені.
Без батька й матері, не відав я,
Що я справіку січового роду.
Недбала доле, згинь і пропади!

Тепер до тебе, спадщино, вертаюсь,
Прарідний краю, предківська снаго,
Дідівська земле, український світе!
До вас приходжу, наче блудний син;
Мов на причастя, рвійно повертаюсь.

Прийміть мене в обійми вогняні!
Нехай їх цього прадідного лона
Візьму наснаги на трудне життя.
Братове й сестри, дорогі краяни,
Прийміть мене в обійми вогняні.

Моя палітра і правдиві фарби,
Такі тоненькі, вірні щіточки
Нехай послужать краєві прапредків.
Братове й сестри, без вагань прийміть
Мою палітру і правдиві фарби! 1981

ШУМУК

Тебе від народу ховають по тюрмах Росії,
Посвятного речника правди, що став на борню,
Обранче епохи, надхнений повірнику дії,
Чиє запорозьке кресало жадало вогню.

Ввижались тобі гайдамацькі, повстанські пожежі,
Як сняться тепер незабутні волинські бори,
Орлині під хмарами гнізда і тропи ведмежі,
І пастки на вовка, і буйні балтицькі вітри.

Обманутий Леніна словом і Сталіна ділом,
Ти в юному захваті пильно вдивлявся на Схід,
І батьківську землю голубив душею і тілом
І мріяв про мир, що приносить російський нарід.

Здійснилось! Повторно ревнула московська завія —
І, нагло прозрівши, ти в чорній скорботі дознав:
Тобою обожнена, в пір'ї голубки, Р о с і я —
Убивниця націй, народів, племен і держав! 1982

МЕЛЬНИК

I

Як повна п'явка, присмокталась
Москва до Київської Руси
І тягне кров, і чинить галас,
Веде грабіж, арешти й труси —
Покрасти русичів скарби
Він нищих пасинків доби!

Навкруг Ляшки, Щербицькі й Скаби,
Неволі вивірені слуги;
Як на могилі скитські баби,
Сидять, вітаючи наруги:
На свій шрамований нарід
Наводять зграї лих і бід.

Ніхто не йде розбити дуби,
Ніхто не стане в обороні
Синів, що — наче смолоскипи —
Палають, мучені в полоні,
Щоб наших предків добру честь
Відстояти від злих нашесть.

Сидить, обдурені, продажні!
Ачей сильнішає вогниво,
Що в гідній битві, рукопашній,
Неволю тне сміливо й живо.
Сидить, владичні! В судний час
Зметуть і ворога, і вас.

II

(Перед самогубством)

Війнуло знову буйними завоями
На правітчизну знищену мою.
І знадовкола ринули розбоями
Грабівники, знавіснені в бою.

Встає Батий у серці, злом налитому,
Реве розбій у суздальській крові.
Лукавий Кремль, помстившись на вбитому,
Кує живим кайдани вікові.

Куди ж тепер? Новими Чингісханами
Тече на південь збурена орда:
Вкриває нації гнійними ранами,
Що аж ятриться підступів жада.

Маліє дух мій. Здушений обмовами,
Я слабну ввесь. Обліг мене відчай.
Прощай, народе, скований оковами,
І смерть мою прости. Москву карай! 1982-83

БРАТИ ГОРИНІ

Із Волині йдуть брати Горині,
Йдуть зі Львова здружені брати, —
Всі обмежжя, всі крутобережжя
Розірвати й грані перейти!

Устає пониззя із Полісся,
Віддається зворами Карпат:
Поза Дубно, людові доступно,
Ходить правда, множена стократ.

З полонини ген до Буковини,
До Кубані, Дону і Дінця
Йде з колгоспів страдницький недоспів,
Четвертує кривду без кінця.

Для Михайла не бракує кайла —
Розбивати скелі на шляху!
Від Богдана, мовби від ватрана,
Палить гнів опрочину лиху!

Хай, братове, жниво неготове,
Та за вами рине легіон.
Гей, не дармо на погубу вдармо —
І розвалимо тяжкий полон! 1981

СЕНИК

Твоя відвага, страднице Ірино,
Ввібрала в себе дух Каменяра,
Що розгорнувся гінко, стокорінно,
І став на прю — як Замкова гора!

І так стоїть, нескорена твердиня,
Супроти тьми грабіжницьких навал.
Карай, карай московське мряковиння
Мечами сяйва, що дзвенять — як шквал!

Ідуть упівці з рідних Нагуєвич,
Ідуть із Холму, йдуть із-за Дніпра.
Махнув правицею Роман Шухевич —
І б'є у дзвони Київська гора.

І ти на ній, самопосвятна Лесю,*
Посланко штабу, точний вістовий, —
Немов свята Ірина з піднебесся
Скликає дочок на священний бій.

Стоїш на ній, окрилена Ірино,
Пойнявши зором веселковий карк.
Приймай, приймай, майбутня Україно,
Геройський змаг, новітню Жанну д'Арк! 1981

* І. Сенік, що народилася в Нагуєвигах, діяла в підпіллі під іменем Леся.

БЕРДНИК

Химерний Берднику, твердий корсаре,
Тобі вклоняються войовники!
Твого праслова сяйво буйножаре
Навідліг краяло трудні роки.

Та “чорний ворон”, московит понурий,
Затьмарив путь космічної плавби:
На смертоносні кинули тортури
Тебе, нового речника доби.

О підле кодло пасинків Лойоли!
Злочинні слуги лютого Кремля!
На вас вергає гнів багряночолій
Закута в пута київська земля.

Вчувайте, вбивці! З рідного Херсону,*
Плаїв карпатських, кобринських борів,
Кубанських піль, дінського терикону
Палає помста — із усіх країв!

На бій! На прю, синове Світовида!
Нащадки Кия, на визвольний чин!
Москвою творена, бутна корида
Стрічає присуд Божих височин. 1981

* Олесь Бердник народився на Херсонщині.

ТИХИЙ

(Прочитавши твори В. Мороза)

Досить шептатися, тише!
Хай заговорять громи!
Гнів наші душі колише,
В груди вдаряє крильми.
Хто ж наполяже сильніше?
Хто, як не ми?

Хто, як не ми, розтороще,
Скине московський гніт?
Доки ганьбитимеш, плоче,
Хижими гаслами світ?
Гнів наші душі полоще,
Гнів — як магніт!

Люди, конає свобода.
Нації цвіт у тюрмі.
Гвалту не збудеться врода,
В лютому згине ярмі?
Серце здавила колода —
Всі, як німі.

Досить шептатися, тише!
Хай заговорять громи!
Гнів наші душі колише,
В груди вдаряє крильми.
Хто ж наполяже сильніше?
Хто, як не ми? 1982

СОРОКА

Заснув навек біля галузки рожі,
Що сам садив і надивлявся всмак,
Скорботний зір пославши огорожі,
Де за дротами, замкнена в барак,

Десяте літо мучилась дружина...
О тугу мужа! Болі відчуття!
Її забрали від малого сина
І в табір кинули на все життя.

Коли повільно припиняло вдари
Послабле серце, як побитий пес, —
На ту хвилину розійшлися хмари
І сонце знову блиснуло з небес.

Як пильно він дививсь тоді на рожу!
На той розквітлий вінчик пелюсток,
Що прикрашав сіряву огорожу
І вабив зір ув'язнених жінок.

А кущ вогнисто цвів, немов повстання
Палало полум'ям надалеки.
Михайло знав, ця мить земна, остання,
В його уяві житиме віки. 1982

СІЧКИ

І батько й син самопосвятно стали
Супроти лютої потали —
Нескорені Січки!
І їх повів, неначе на Голготу,
На довгу й каторжну скорботу,
Опричник негнучкий.

І батько й син, попавши в темний табір,
Затято знов долають напір —
Нескорені Січки!
А їхній поклик гідно в Україні,
Москвою вчиненій руїні,
Веде двобій рвучкий.

“Допоки будуть хижі московити
Вбивати нас і дух в’язнити?
Де ж ви, січовики?!” —
Ген-ген від Пряшева, Берестя, Львова
Лунає голос до Ростова.
Нескорені Січки!

О батьку й сину, предостойні слави!
Відвага вашої постави
Позначає віки.
І будуть люди пам’ятати
(І трепетати супостати),
Коли виходили на волі чати
Нескорені Січки! 1982

МЕШКО

Скорботна Мамо! В давнину Ніоба
Такої долі мати не могла.
Калічать сина, каторга, хвороба —
І душу душить арештантська мла.

Вся Україна стогне у в'язниці.
Юрмі тортур немає реченця.
В бараки сунуть в'язні блідолиці,
Голодні, виснажені до синця.

У Потьму, в пітьму, в темряву безкраю
Женуть синів, дочок і матерів.
Батьків убито. Скулений з відчаю,
Невже нарід у муках догорів?

Стоять на вишках церберів подоби.
І ти, Оксано, вийшла до розп'ять.
Стражденні болі давньої Ніоби
Горять і вірять, вірять і горять. 1982

ШУХЕВИЧ

(Монолог)

Далеко, тату мій, ти спочиваєш
Серед смерек, на похилі Карпат,
Але близький мені твій войовничий,
Повитий славою, безсмертний дух.

Я не забуду радісну хвилину:
Мій рідний батько, генерал УПА,
Рукою вказує пругким колонам,
Що йдуть пліч-о-пліч на тривожний схід.

Я біля нього став, дев'ятилітній,
В малій мазепинці на голові —
Сяйний Тризуб, як сплетене проміння,
Мене голубить, надихає в бій.

На рукаві — привабний лев лапатий,
Золототілий перемоги знак.
І сяє усміх на ясних обличчях,
А на вояцьких грудях — автомат.

Ідуть і йдуть колони легіону,
Ступають певно, а широкий шлях
Веде й веде, минаючи руїни,
Москвою вчинені, — на дальній схід.

О не забути радісну хвилину!
Рясні ромашки зацвітали нам,
Готові скрашувати пелюстками
Смертельну крицю піднятих цівок.

Зіяйте, жерла, месники суворі!
Величне вогнище палких відплат
Карало з'юрмлені навали з Кремлю,
Які скеровує на південь кат.

Це був не сон. Гримів похід стодзвонний —
І скоро знову загримить похід.
Пліч-о-пліч підуть бойові колони
На кривдоносний і московський схід.

Надходить день, віщований Тарасом,
Відплатний день, рокований Франком,

Коли, окрилені Господнім гласом,
На кривду вдарим не одним полком.

О судний дню, благословенний гніве,
Засяй навкруг мільйонами вогнів!
Повстаньте, гнані! Серце бунтівливе
Клекоче й кличе предків і синів. 1981

СТРОКАТА

(На побаченні з чоловіком)

Прихилися мені на плече,
Нездоланний, коханий муже!
Може й візьмеш вогню, гаряче
Розтинаючи тло байдуже.

Знадовкола московська тюрма,
Тристалітній поліп океанський,
Душить душу питьмою... Дарма —
Не здається мій муж Караванський!

Як хотіла б я влити снаги
В твоє серце нескорене й руки.
Хай на допиті злі вороги
Задрижать коло тебе з розпуки!

Здавна доля дає для дружин
На побаченні щастя хвилину,
Щоб на світі з усіх батьківщин
Ми любили м у ж і в батьківщину. 1983

ТЕРЕЛЯ

(Баляда)

Стоять у серпанку смереки,
А легінь лежить коло пня,
Вчуває, як гул недалекий
До нього летить навмання.
Спинаються танки сталеві,
Лютують кордонці в злобі.
Сто куль подаруй москалеві,
Сто першу — собі!

О легеню, сотня патронів
Край тебе — як сотня смертей.
Не вийшов із чорних кордонів —
Не бачити вільних людей.
Скорботно груні ялівцеві
Ховають тебе на горбі.
За брата — сто куль москалеві,
Сто першу — собі!

Лежить, притаївшись, Тереля;
Рушниця стара — аж пашить.
А сонце, як жовта мореля,
Пряде заспокійливу нить.
Які небеса опалеві!
Кришталь і сапфір, далеві.
Сто куль прямо в лоб москалеві,
Останню — собі!

Обходять Терелю кордонці,
Московський січе скоростріл.
Розкинулась хмарка на сонці —
Радіє ворожий приціл.
І слабшають пальці крицеві...
Невже ж то кінець боротьбі?
Всі кулі послав москалеві,
Останню — собі!

Не здайся, Борисе Терелю,
Карпатську жалобу розвій!
Нехай же і я так устрелю
Всіх тих, що приносять підбій.
Нехай, як повстанці столеві,
І я в обороні впаду,
Вганяючи кулі свинцеві
У груди і лоб москалеві —
Біду за біду! 1983

СВІТЛИЧНА

З неволі у вільний світ
Фортуна відважних провадить
І, наче могутній магніт,
Ясною надією надить.

Але не вшанує всіх —
Найкращих вона вибирає!
Жорстока, неначе на сміх,
Дарує блукання безкрає.

Без ласки і без доброти,
Дороги проклавши урвисті,
Наказує землі пройти,
Нести заграбовані вісті.

І йдеш ти крізь бурі й сніги,
Як зваги еклога заклична.
Лютуйте, старі вороги!
Штурмує Надія Світлична. 1982

ГРИГОРЕНКО

Коли на цвинтар батька ніс,
Померлого у голод,
Слізьми вмивався степ і ліс
І брав за барки холод.
Як нили плечі, до кісток,
Від батькового тіла!
Немов сухий верби листок,
Його душа тремтіла.

Коли, водивши вояків
У ранзі генерала,
Орду навальну німаків
Громив, щоб хліб не брала, —
Як сором пік, що братня кров
Юшила з піхотинця:
Під Броди гнав, овець немов,
Полтавця на волинця!

Коли в психушці коротав
Пекельні дні та ночі,
Його душила, мов удав,
Ганьба від поторочі.
“Який великий грішник я!
Мій змаг — дурної чаплі...”
І він допав до руків'я
Нагостреної шаблі.

Тепер він будить материк
Оновленого світу —
І креслить генеральський крик
Повстань палку орбіту.
Тремти, Московіє, тремти!
Готуйся до пробоїн!
Веде визвольницькі фронти
Прозрілий воїн. 1983

РОЗМОВА З ПРЕДКОМ

Миколі Руденкові

Москва. Червона площа. Глупа ніч.
І він край вежі Спаської, узбіч,
На варті став, почесної сторожі
Прибулий воїн. Зорі зловорожі
З-під неба блискають, як синій лід.
Вітри сердиті, збуривши в похід
Сніжинки гострі, глухо завивають.
На лобне місце душі прилітають —
На купи тіл, відрубаних голів
За Йвана Лютого, Петрів, Павлів.
Зубцями Кремлю, наче вовча згряя,
Вся площа шкіриться; різня безкрая,
Зухвалий крик сокири, скрик ножа.
Холоне кров і крушиться душа
У вояка почесної сторожі,
Що мов завмер край Кремлю огорожі.

Нараз із виру, з хижих завірюх,
Йому з'являється незнаний дух
І твердо йде, простуючи на нього.
— Спинися! Хто ти? — поклик вартового
Вдаряє привида в лице біде.
Навколо хуга і реве, й гуде,
І мовби з ніг напорою збиває,
Неначе Кремль вергаючи в безкрає.

— Пароль! Пароль! — викрикує вояк.
“Я предок твій. Пробивсь неабияк
До тебе в це кровопролитне місто”, —
Промовив дух, наблизившись імлісто.
— Спинись, прибульче! І пароль промов!
Хто ти? Відкрийсь! Я вимагаю знов, —
Кричить вояк почесної сторожі.
І з автомата кулі зловорожі
От-от готові ринути вперед
На гнучу постать — ніби очерет
З-понад Великого, в розпуці, Лугу.

“Я предок твій. Пробився крізь наругу.
На площі цій позбувсь я голови
В лабетах лютих царської Москви.
Тепер до тебе стомлено і кволо

Йду триста літ, нащадку мій Миколо.
Почув я тут, на варті ти стоїш,
На цівку втиснувши багнетний ніж
І зарядивши вогнепальну зброю”.

— Не знаю предків я! Коли порою
Стою край вежі, я гляджу вождів,
Наркомів, Сталіна і поготів. —
“Нащадку мій, дурний-дурний Миколо,
Поглянь у душу. Як там пусто й голо!
Невже забув ти запорозький рід?
Палкої крові променистий звід,
Що оживляє парості народу?
Кому ти служиш, виродку? Відроду
Невже не відав, хто ти й відкіля?
Ачей, донецька нарекла земля
Тебе твого ж прапращура найменням,
Щоб ти не згинув у житті буденнім,
А ти, забувши родичів своїх,
Себе поставив, москалям на сміх,
Охороняти цю стару в’язницю,
Тюрму кремлівську, хижу руйнівницю
Держав, народів...”

— Стій! Мовчи! Мовчи! —

Кричить вояк, на мушку беручи
Незнаний привид із густої ночі.
Навів, потиснув... Просто межі очі
Пускає кулі темний автомат.
Але стоїть, уявніший стократ,
Прибулий дух і злегка головою
Хитає з докором, новітню зброю
Відвівши набік помахом руки.
Мовчить вояк, рішучий, нехиткий,
Та неспроможний зупинити предка,
Що йде на нього — наче вагонетка
Повільно й певно котиться з гори.
— Чого прийшов ти, зайдо? Говори!
Мене своєю з’явою зруйнуєш.
Я — член компартії! Парторг я! Чуєш?
Відходь, бо скоро придуть сторожі.
Не сміють люди входити чужі
Сюди в цей час, на площу коло вежі. —

“Ага! Злякався? Щоб тиски ведмежі
Тебе в обійми кігтьми не взяли,
Не потягнули на поталу мли.

Чого стовбичиш на чужих воротах,
Де вив історії жорстокий протяг,
Де з волі й примхи лютого царя
Мільйонам гасла провідна зоря?
Вертайсь додому! Там волають люди
У пастках підступів, обмов, облуди.
Ставай на прю із Кремлем, повставай
І визволяй з неволі рідний край!"
Хитнувсь вояк — і слово ваговите
Його вже валить... О непевний світе!
Хитнувсь вояк, московський вартівник,
Розкрив уста... І привид нагло зник.

* * *

Не мчали хвилі над Москва-рікою, —
Точили душу сумніви юрмою.
Не били хвилі в береги Дніпра, —
На серце тиснула вагань гора.
Прозрів надхненний вартівник Микола —
І заяскріло в Києві довкола.
Ступає твердо по своїй землі
Борець-поет — і кроки немалі
Йому когортами услід лунають.
Нехай погрози виють-завивають, —
Ідуть і йдуть визвольники міцні!
Над ними дмуть Миколині пісні,
Немов розгнівані звитяжні бурі
Трощать поярмлення з Москви похмурі.
І над усім гримить-гримить у світ
Козацьких предків кровний заповіт. 1981

ЛИСТ ІЗ ТАБОРУ

Десь тут, за горами, в Китаї
Цвіте розмаяний женьшень,
А нам — ні яблук, ні вишень,
Снімо цибулею в Алтаї.

Дає жаданий еліксир
Гіркій добі гірка цибуля.
За виконання норми — дуля.
В додачу — риб'ячий пузир.

О скільки нас тут із цингою!
Пиляй у спеку чи в мороз.
Дроти, сторожа, тьма погроз...
Прощайся, вхожий, зі снагою!

Запікся кров'ю бурий схід.
Кривавить сонця бурий захід.
З бараків поту бурий пахіт
Поймає бурий небозвід.

Усе тут буре. А в Китаї
Цвіте розмаяний женьшень...
Не треба яблук і вишень —
Пришліть цибулі до Алтаю! 1981

ВОРОГ

Червоний чи білий, чи трикольоровий,
З ножем у зубах, він аркан розметав.
Поріддя орди, під плівкою любови,
Виходить на лови племен і держав.

Приносячи смерть, проголошує дружбу,
За усміхом — тріск у ведмежих руках.
Це загнана жертва, що повнила службу,
Спіткнулась і впала, повергнута в страх.

Як хижо кривавлять загарбницькі зорі!
Під ними сховався двоголавий орел —
Пантрує на здобич і вирла суворі
Керує на блиски чужинних джерел,

Бо власні замулені, снюдею брані,
Димлять у багнищі, край Нарви й Лотви,
Де скарги й плачі, в новгородському тумані,
Вергають прокльони з-над урвищ Неви.

О вороже лютий, підступний, неситий!
Півсвіту стає із тобою на прю.
З тобою схреститись і кривди помстити
Я в ярій екстазі стожарно горю. 1982

КЕНГІРСЬКЕ ПОВСТАННЯ

Не з тундри займисто шугає вогонь,
Не прапор кривавий лопоче з Кенгіру, —
Волає з розпуки на всю оболонь:
“За право й свободу! За гідність і віру!”

Попереду рине Стученко Гліб:
“Нам куля і смерть або воля і хліб!”

Тривожно стоїть таборова сторожа,
І лячно дрижить головний наглядач.
Сім тисяч очей — мов облога ворожа,
І в'язні з бараків — до вишки навскач!

Попереду постать Гліба Стученка:
Сокира — в руках, а в кишені — Шевченко.

Німує гробово рудий Казахстан
І дюнами криє кущі саксаула.
В піску по кермо піднімальний кран —
Пустеля навколо немовби заснула.

Нема ні душі біля шахт і ровів —
Повстання триває вже сорок днів.

І в'язні, голодні, покусані псами,
Ідуть і долають безправ'я своє;
Гудуть, наче рвйні вітри над пісками, —
І скарга до неба, мов шквал, устає.

Попереду постать Гліба Стученка:
Сокира — в руках, а в кишені — Шевченко.

“Доволі насилля!” — лунає зівсюд;
Як гуркоти грому, з бараків Кенгіру
Валами рокоче розгойданий гуд,
Сягає Байкалу, Уралу й Сибіру.

“Нас морять до смерти, — волає Гліб, —
А псам віддають наш тюремний хліб”.

Тривожно стоїть таборова сторожа,
І лячно дрижить головний наглядач.

Повстанка Супрун, закривавлена рожа,
На штурми повстанок веде — як сурмач.

Попереду постать Гліба Стученка:
Сокира — в руках, а в кишені — Шевченко.

Дзвенять телефони в далеку Москву —
І танки з боків, як батийська навала,
Заюшують кров'ю пісок і жорству,
І чавлять свободу, що рвійно повстала.

“Вставай, хто охляв, та ще не осліп!
Розкуйся! Окрилься!” — гукає Гліб.

Ревуть літаки. І націлено бомби
На в'язнів, на площу, на табірне тло...
Хоробрий повстанче! Ти згинув рабом би,
Якби не повстання, що волю внесло...

Попереду постать Гліба Стученка:
Сокира — в руках, а в кишені — Шевченко.

Ревуть літаки... І конає Кенгір.
На в'язнів скрегочуть надиблені танки.
І виють мотори — як вихудлий звір;
Колеса — на тіло повстанця й повстанки.

Повстав, хто охляв, та ще не осліп,
На кулю і смерть — за волю і хліб!

Ревуть літаки... Наче блискавки спалах,
Замовкли розмаяні сорок днів...
Братове і сестри, згадаймо повсталих,
Синам передаймо — священний наш гнів!

Сім тисяч — під кулі! Не стало і Гліба.
А порив живе
І до бою зове
За право й свободу і святощі хліба. 1981

БОРОВИКИ

(Баляда)

Батька заслали в чужий Казахстан.
Мати, змарніла від болів і ран,

Через морози, хурделицю й лід,
Бідна й скорботна, поїхала вслід.

Злидні минали з бідною роком —
Щастя навідало Боровиків:

Жданий, у них народився синок —
Радував сміхом лунким, як дзвінок.

Тільки-но батько вертався від нив,
Хату й подвір'я Михась веселив:

„Тату! Про Йвася мені розкажіть,
Бабу Ягу та рибалчину сіль,

Рибку велику і рибку малу,
Що в ятері запливла навідалу...”

Ріс-виростав пустотливий Михась.
Батькові чулося — туга вляглась.

Матері мріялось, прийде той час —
На Україну поїде Михась!

Дівчину знайде, високу, струнку,
В плахті, з косою, в квітчастім вінку.

Справлять весілля — і буде Михась
Жити, щоб чорна журба не вилась...

Ледве Михайло зміцнів і підріс,
Виклик до війська поштарик приніс.

Виклик до війська прислав Казахстан.
Табір та вишкіл та й... Афганістан.

Рев літаків і гарматний розгул
Криють між гір пісковійний Кабул.

Арії б'ють — мов колись басмачі,
Ріжуть Росію — і вдень, і вночі:

— Люті уруси! З афганських земель
Геть! Забирайтесь до рідних осель! —

Гнівно клекоче і вдень, і вночі.
Арії б'ють — мов колись басмачі.

Брате Михайле! Куди ж ти попав?
Не до дніпрових зелених купав!

Камінь і камінь, пісок, чагарник.
А поміж ними вояк Боровик.

Важко звисає з плеча автомат.
Куля за кулею крає стократ;

Куля афганська з-за скелі січе.
Смерте! Від тебе ніхто не втече.

Кулю афганську стрічає Михась —
Кров українська в Афган полилась.

Брате Михайле! Куди ж ти попав?
За Україну життя не віддав.

Через підступні підбої Москви,
Брате Михайле, позбувсь голови.

Не за омріяне майво купав —
Кості козацькі Московії склав.

Батька заслали в чужий Казахстан.
Сина — загинути — в Афганістан.

Ненько Михайлова, гірко не плач!
Глянь, в Україні зростає басмач. 1981

УКРАЇНА

1960 — 1970

У полоні відчаю, з-під зашморга згуби,
Непокірно-ставна, вольова, як життя,
Ти гартуєш розпукою спалені губи,
Ти волаєш вогнем Чорновола і Дзюби
Перед світом, глухим до твого бороття.

Судна доля гримить. Відкриваються рани,
Давні стигми віків на робучих руках.
По сибірах, уралах іде нездоланний,
Вибухає могутній, мов красні вулкани,
Рвійний спротив когорт — у нагих кістяках!

І підводиться Винниця, чорно-кривава;
Устають Слобожанщина, Галич, Волинь;
Запорожжя клекоче в серцях Січеслава;
Смолоскипом горять, як незгасна заграва,
Заливаха, Мороз, Караванський, Горинь...

Чую голось повстань Лук'яненко й Кандиби,
Чую поклик Масютка на тюрми Кремля...
Не лякають вас чорні погрози, ні диби,
Ані рани народні, розвернені скиби, —
Вас єднає на подвиги рідна земля!

Сильно-духі, для вас простеляються гори;
Покаянно-слабі, вас наснажує плач.
Волю в душах кують Гончареві собори,
І підносять, як щит, маєстат непокори
Симоненко, Осадчий, Костенко і Драч...

Гнів народу кипить, переповнивсь по вінця —
І нема йому краю, немає кінця:
Пориває соборна снага українця —
Запорожця, кубанця, дінця й буковинця,
Закарпатця й волинця — і сяють серця! 1971

БУДІВНИЧИ

(Апотеоза)

Сокира й молот, кайло і лопата.
Веде стерно упевнена рука.
Пружиться, мускули! Гінка й лапата,
Дзвенить риштовань далеч гомінка.

Щоб праці спів
Яскрів, кипів
І город ріс
Над ліс, над ліс!

Лягла в бетон залізна арматура
Масивних стін устала височінь.
Розгін думкам! Брини, кінцівко шнура,
Біжи, як струм, на звільнену прямінь!

Щоб праці спів
Яскрів, кипів
І город ріс
Над ліс, над ліс!

Це ж по віках ненатлої неволі
Воскресли ми, надхненні до звитяг,
І в часний час нещасні, гордочолі,
Знесли увиш державно-правний стяг.

В краю своїм
Будуєм дім.
Труд — рідний брат.
О, свято свят!

Навперегін у рвійному завзятті
Яріє рух на арковім крилі.
Співай, душе! Наснагою багаті —
Як братолюбці — люди на землі.

В краю своїм
Будуєм дім.
Труд — рідний брат.
О, свято свят! 1946

II

ПАМ'ЯТІ ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

I

Ще грають сурми. Ще лунають звуки
Його мелодій. А з боків йому
Ловці викручують музичні руки
І тіло вішають у темну тьму.

Як гнівно зорі дивляться із неба!
Гуде органно весь деревний світ.
І знавісніла, вбивницька ганеба
Сповзає в нору, мов лякливий кріт.

Нехай не вчує невмируща "Рута"
З естради поклику свого творця, —
Луну мелодій веселить могута
І б'є прибоями в палкі серця.

Настане суд — і злочини таємні
На сонце виставить колючий дріт.
Ростуть у душах іскрометні кремні
І крешуть помсту на московський гніт.

II

О скільки квітів, скільки квітів!
Мільйони пелюсток-привітів
Лягають на труну.
Вся Україна йде до гробу,
В серцях тамуючи жалобу,
Відомщення луну.

О скільки неба, скільки неба
Повито в смуток — більш не треба!
Ридає вся земля.
Від Свидника до П'ятигір'я
Клекоче помстою безмір'я,
Встають і Карна й Жля.

О скільки гніву, скільки гніву
Нуртує душу бунтівливу —
Гартує кару кар!
На зло диявольського Кремлю,
Що вбив синів твоїх, талує землю,
Керуй, народе, вдар!

III

Немає Мельника, немає Алли.
Похоронив нарід Івасюка.
Мільйони тіл у голод закопали —
Мовчить земля над ними, нелегка.

Одні сконали від в'язниці й кулі,
Від муки — другі, треті — вже й самі...
Мільйони йдуть, як череди знебулі,
На всесоюзну панщину — німі!

Московський *кнут* виляскує в колгоспі.
Але приглянься — він уже слабий.
Народе, чавлений Москвою поспіль,
Навідліг бий — і наступай, і бий!

Кінець наругам! За прийдешню волю
Рудою кров'ю ворога кропи!
Пойняті помстою, від горя й болю,
Гримлять Карпати й клекотять степи.

І вирушають у похід не хлипи,
Не нарікайли, а посвят мужі.
Грядуть живі, палючі смолоскипи —
Тремтять опричники, свої й чужі! 1980-82

ПАМ'ЯТІ АЛЛИ ГІРСЬКОЇ

Орлице горня, вода гірська
Тебе кропила, немов залізом.
Самопосвяти сяйна ріка
Твій дух сталила живлющим бризом.

На подвиг дії, на правди чин
Тебе відвага благословила...
Не ревні смутки — з ясних вишин
Клекоче гнівом Дажбожа сила!

Витає Ольги сувора мста,
І Богуславки гряде хоробрість.
Ти йдеш у вічність, немов свята,
Вікам потомним даруеш добрість.

Лягає в ноги голготна путь,
Як голий кремій, без ласки й ніги...
З могили Алли на бій зовуть
Палання Лесі й вогонь Теліги!

Клівленд, 1971; 100-річчя Л. Українки.

ПАМ'ЯТІ АНДРІЯ МАЛИШКА

Мені казав ти в сороковому,
Що в 25 дививсь на ґрати —
З темниць Лук'янівки, з оковами,
Де був готовий померати.
І я признавсь тоді приморено,
Що вже у 20 до в'язниці
Мене вели під гуркіт «ворона»
Напроти гнівної Хортиці.
Ми знали всі, чому Кримова
Криштальна сіль, почім пожива, —
Про те, як вибили Максимові
Ясного зуба в чорні жнива,
Коли вганяли в жур Яновського
Тупі, партійні дидаסקали,
Коли на боці шляху ковзького
Ми в тридцять третім припухали.
О ті поклони, отичинені,
Такі низькі й такі нестерпні...
За всі гріхи, чудні й невчинені,
Ти щиро каюся у «Серпні».
Сурмлять слова твої провісною
Сурмою дня, живі й роздерті...
Ти знав, — упавши й знявшись піснею,
Голготу знайдеш у безсмерті! 1970

Гетьманські горять книгозбірні,
Народу прадавні скарби,
Супутники битов сумирні
І свідки буття й боротьби.

Лютує московська сваволя
Від Волги по Вислу й Дунай...
Твоя четвертується доля —
Вставай, українче, вставай!

Горять запорозькі музеї,
Палають лемківські церкви.
Хто спадщини збувся своєї,
Не матиме той корогви.

Загида для рідної мови
До уст накладає замки,
Щоб наші і дочки й синове
Чужими зростали віки.

Духовосте, кидає в диби
Тебе знавіснілий москвин.
Та світять живі смолоскипи,
Визвольний наснажують чин.

Лютуючи, згине сваволя!
Від Волги по Вислу й Дунай
Народів не кориться доля —
Вставай, українче, вставай. 1979

Музику склав Роман Бородієвич.

ЖИВІ СМОЛОСКИПИ

I

Як правди потужний спалах,
Посвяти незгасний дух,
Палає незборний Палах,
Клекоче вогнем Дідух.

Нехай не поймає скруха
Над нами ясну блакить, —
Вогонь Василя Макуха
В серцях, як пожар, горить!

I звагу до помсти кличе
Відплата за тьму смертей.
Палання снажне, поривче,
Вістить смолоскип ідей.

Коли поневолення зором
Шугає по жнивах бід, —
Упасти ярким метеором,
Щоб нації дати хід! 1969

II

Прометеєм наснажені зблиски —
На московський наруги таран!
Устають вогняні обеліски
Від Кубані до Кобринь і Сян.

I від радості, повний посвяти,
Клекотить ясноводий Дніпро,
Бо на поклик Сороки завзятий
Запалало в Мороза перо.

Красний часе! Визвольна відвага
Креше гнівно погорду з-під брів:
Запорозька могутня звитяга
Ударяє в серця вогнярів.

I від Києва — ген до колиби,
Ведучи на священну борню,
Маєстату живі смолоскипи
Вибухають стовпами вогню! 1974

III

Здавна свобода й неволя смертельний ведуть поєдинок.
Перемагає одне — згоди між ними ніколи нема!
Здавна панує підступство, прагнучи гідність убити.
Знаймо ж відвічний закон: жити — боротись на смерть!

1978

ПРОЛОГ

(Із книжки *Розстріляна муза*)

Я вас виводжу з забуття й полону
Облуд ворожих. Заслані співці,
Нехай долине в темряву бездонну

До вас мій голос. І перо в руці
Нехай зажевріє безсмертним жаром
Святої помсти, щоб сильвети ці,

Як вирок правди, квітли незабаром.
О, Кремлю зло здичавіле! Щоб ти,
В піснях прославлене нещирим чаром,

Почуло вірний присуд правоти!
Я воскрешаю вас, ясних, безвинних,
Що в тюрмах честь уміли берегти

І не сплямили злетів верховинних,
Зустрівши кулю піднятим чолом
В льохах московських, темних і глибинних.

Правдиві страдники! Гучний псалом
Співає небо. Сонми херувимів
Вам студять рани трепетним крилом.

І в їхнім чині, гіднім серафимів,
Які боронять праведні світи
Від скверни сил, що їх Всевишній вимів,

Господня кара вже гримить, кати! 1950

На відногах темної Ками,
За дротами зрубів Мордви
Голосними кличе віками
Гомін помсти — в серце Москви!

За Уралом і за Байкалом
Дальнолунно — вдень і вночі —
Понад простором нерозталим
Навогняють гнів тисячі.

Вільний світе, бий на тривогу —
На ганьбу московських наруг!
Чорний підступ криє дорогу —
І на друга зводиться друг.

Прокидайся, виспаний світе,
З непробудних ситих нетеч!
Над тобою знищення звите
Піднімає пагуби меч. 1975

Над Україною навис
Останній день Помпеї.
Що вдіє щит і меч, і спис
Для неї?

Нової спрагли боротьби,
Ми завжди відставали.
Горять поразками доби
Аннали.

Померли в муках вогняних
Капиці й Корольови.
До Матері забракло в них
Любови?

Слізьми народу Вороньки
Впиваються доп'яну.
Де ж ви, нові січовики?
До стану!

Гримлять когорти з Божих жмень
У Кремлю пропілеї...
Останній день, останній день
Помпеї.

1983

СІЧЕСЛАВ

Авторам листа творчої
молоді Січеслава

О місто предків! Ти луною Січі
В серцях народу радісно жило.
Круті пороги й зарви таємничі
Відвагу слали не в одне село.

З чужим ім'ям падкої Катерини,
Ти боронило *вольності* свої,
Коли прийшов Нечоса яструбиний
Пограбувати січові краї.

Текли до моря визволу потоки —
І дух відродження снаги наслав.
З-понад Славути по обидва боки
Піднявсь увиш новітній Січеслав.

Козацький городе! Луною Січі
Рости і множся! Молоде нова,
Метай навкруг наваги войовничі
За споконвічні вольниці права.

Зі всіх усюд лунають канонади —
Напора битви, що гуде лунка.
О місто зваги! З дальньої Канади
Приймай вітальний поклик земляка. 1982

Приснилось: у рідних степах,
Поранений, ніби вмирав я.
Чебрець відчайдушно пах,
Шуміло густе буйнотрав'я.

До неба лицем я лежав
І бачив далеку шуліку,
Що зором приземних прав
Сягала, ненатла відвіку.

Застигне і знову кружля,
Неначе рокована доля.
А я ж і моя земля —
Внизу, як подолана воля.

Поранений, вічно лежу;
Безсмертний, без ліку вмираю.
І бачу буття межу —
Безмежну, безчасну, безкраю. 1974

Щоб не сягнуло мужнє повноліття
Свого zenіту, подвигу й краси,
Віддавна косить українське квіття
Ворожа сталь московської коси.

Та щоб дорідне достигало зерно
І мозок повнив пустоту голів,
Трипільська даль блакитніє озерно
І палахкоче золотом полів.

О рідна земле! Напувай стеблини,
Що воскові плекають колоски!
Прадавня сила кожної зернини
Перетривала навісні віки.

Я вірю в сонця радісне причастя,
З якого щедрий виросте врожай.
На засів зерна, повні та гранчасті,
Народе волі, завжди зберігай! 1974

ВЕЧІРНІЙ РОЗДУМ

Останній промінь посковзнувсь по водах
І згас. Пірнуло в Тихий океан
Велике сонце — наче Маґеланів
Червонохресний, давній корабель.
І я зоставсь на камені самотній,
В думки заглиблений, немов пророк.

Всесильне сонце, Господа посланче!
Ти сушиш ріки, спалюєш поля,
Ти вижолоблюєш пустелі й гори,
Ти красиш землю, квітники й сади.

Трисвітле сонце! Стрінувши Камчатку,
Пройшовши маршем тьмяний Сахалін,
Збагривши плин холодного Амуру
І перетявши темрявий Байкал,
Скеруй свою розгнівану потугу
На весь Сибір, на хмуру Колиму!
І вічним жаром, полум'ям незгасним
Приверхоянські розтопи сніги,
Зогрій обгризені вовками кості,
Дороговкази чорної доби...

Ласкаве сонце! Глянь за частоколи,
Де людська, чесна закипає кров,
Що — як троянди — загуснілим груддям
На поржавілих процвіла дротах...

Могутнє сонце! Стогони й прокльони
Почуй, послухай з посинілих уст,
Прокльони Войнаровського Андрія,
Прокльони Кальнишевського Петра
Прокльони Граба, Плужника, Драй-Хмари,
Вулканний гнів мільйонів голосів...

Всесильне сонце, владарю відвічний!
Сповнай наказ Господаря свого
І без вагання сявом вогненным
Пошли прокляття сталінській Москві,
Прокляття пекла, всесвіту прокляття
Царям, наркомам і вождям!

Монтерей, 1959

ЕПІЛОГ

(Із книжки *Розстріляна муза*)

Рясних вінків не клали вам,
Жалоби в горна не сурмили.
Не знати жонам і синам,
Де ваші сховано могили.
Чи в дикім пралісі гниють
Співних батьків шляхетні кості,
Чи їхній попіл дальню путь
Колує в синій високості.
Хто знає? Їхній зваглий дух
Не захитався перед катом,
Чи в колі нашептів заглух
І впав негідним і проклятим.
Прости їм, Боже, як вони
Неправду чесними устами
Рекли в обладі сатани,
Що їх терпінь послабив тами,
Але блаженний, вічний рай
Пошли тому, хто стрів затято
Льохів тортури, темні вкрай,
І йшов під кулю, як на свято.
Тому, хто гордий маєстат
Своєї власної погорди
Нехибно склав, — і бліднув кат,
Лункі вчуваючи акорди —
Слова, що мислей і чуття
Коштовну, ковану окрасу
Несли над зарвами буття,
Вели над урвищами часу.
О, душ могутні владарі!
Гряде пропам'ятна заплата.
В обнятій радістю порі,
Коли сестра віднайде брата,
Коли батьки зберуть синів,
Коли людьми назвуться люди,
Висока слава щасних днів
Про вас ніколи не забуде! 1952

Україно, мій рідний краю,
Вічна туга, предвічна кров!
Чи дійду до твого розмаю?
Чи побачу Славути знов?

Чи вернуся з чужої згуби,
Доверставши останній круг?
Краю предків, жаданий, любий,
Хай не буде в житті наруг!

Україно, прарідна земле,
Запорозька, вулканна кров,
Спрагле серце тебе приємле,
Поривання твоїх будов.

І поширює щастя груди,
Сяє в сонці моє чоло:
На твоїх перемог споруди
Знамено майбуття лягло.

Україно, єдина в світі,
Гойне зілля, живлюща кров!
Найяснішу, палку, в зеніті,
Я для тебе несучу любов.

Ти, що хвилі здіймаєш круто,
Котиш радість ночей і днів,
Зустрічай, дорогий Славуто,
Із чужинних доріг синів!

11 січня 1973 р.

За морями далеко ти,
Болю рідних земель.
Тільки й чути крізь клетоти
Нарікання осель.

Крячуть суздальські ворони,
Виє пагуби звір.
Не один запроторений
У холодний Сибір.

Навісніє опричина,
Маячня, вороння...
Невимовно скалічена,
Ще триває борня...

За морями далеко ти,
Краю зваглих боїв.
Проростає крізь клетоти
Невтолений твій гнів! 1982

Млосна весна,
Синь березнева,
Буйно-ясна,
Криє дерева.

Скоро війне
Свято відлиги.
Манить мене
Лопання криги.

Чую, гряде
Грім льодолому.
Тло небліде
Кличе: — Додому! —

Землі зовуть:
— На допомогу! —
В радісну путь,
Щасну дорогу!

Синь золота
Криє дерева...
В серці зроста
Воля Січнева. 1982

УКРАЇНСЬКІ ЛІТЕРИ

Напис на книзі *Письмо і шрифт*

О віщі різи пращура Кирила,
Що людям сяйво слали крізь віки!
Це з ваших віх, окрилені знаки,
Розгін серцям історія творила.

І, розправляючи могутні крила,
Текли на бій Богданові полки.
Хвала відвазі, що в той час тяжкий
Красу слов'янських літер захистила!

Письмо і шрифт. Це видиво палке
З-за ґрат вилонює безсмертне Г.
І грає грація у книзі Остромира.

А з черт, мінускулів, як моноліт,
Неначе помста за Аскольда й Дира —
Палає гніт на ввесь московський гніт. 1978

СОНЕТ

(Definition)

У двох катренах твориться квадрига
Із повнозбройних мужніх вояків;
Ппульсує кров, як хвилі з лотоків,
Та гін гамує непокори крига.

Ще прийде змаг! Заклекотить недвига
Валами зваги, поривом полків,
Що, як принадний відгомін віків,
Гунуть на прю, щоб згинула кормига.

Тоді в терцетах кована хода
Струнких колон, бадьора і тверда,
Гряде вперед визвольною стопою.

Який нестрим! Як повняться права!
О як гуде дзвінка напруга бою,
Коли, мов кулі, б'ють палкі слова!

Гарвард, 25 травня 1977 р.

Коли в грозу поранена сосна,
Вона живицею вкриває рану,
Щоб ніжну гілку, буревійно рвану,
Не пойняла негода навісна.

І знов росте, не прагнучи хісна,
До сонця зводячи верхи порану,
Дивує світ — як сонце із туману —
Струнка, зелена й радісно-ясна.

Так ти, народе мій, свободолобне
Єство лікуєш у неволі час:
Прибоем пісні спадщина прихлюпне —

І ти живеш, мов спас тебе Тарас!
Душі снага, виходячи зі схову,
Могутньо й пристрасно співає знову.

Оттава, 1982. Прочитано в Національній Книгозбірні Канади
після отримання звання поета-лауреата від УММАН.

Якщо ти вірний боротьбі поет,
Постав ясні відтворення дзеркала
На змаг доби, що звагло покликала
Палких борців із кованих тенет.

Нехай визвольний віддзеркалять лет
І те, чим бралася бутна потала,
Коли на неї гнівно повставала
Сувора кара справедливих мет.

О всеосяжні творчости свічада!
За всіх епох народоправна влада
Таких не відала войовників,

Що йдуть на прю сторуко, стоголово,
І їх, нескорених споконвіків,
Веде на подвиг правдоносне слово. 1981

Дрімає в мармурі земна краса.
Її різьбар зубилом відкриває,
Коли, в обійми беручи безкрає,
Ярливий рух палає й не згаса.

В смертельній тиші не дзвенить яса.
Німовно спить, забута, і не грає
Струна, якій ще доторку немає,
Яку не чули чисті небеса.

Та як оживлює природу дія!
Золотить сонце коливні поля,
В душі колоситься висока мрія.

І плодоносна, пізнана здаля,
Гримить громами, клекотить без тами,
Могутня гоном, творчість над світами. 1979

ПАВУК

Нечитальникам

Обравши кут і тиху самотину,
Самопосвяті відданий павук
З нутра істоти, у лабетах мук,
Рождає довгу й срібну павутину.

Свого єства тривання без упину
Сотає радо, без жалю й принук,
Допоки мухи зловленої звук
Серед мережі дзенькне до загину.

Так ти, поете, слово золоте
Народжуй пристрасно і ваговито!
Коли карбівну узороч плете
Твоє надхнення, як достигле літо,
Бери приціл, рубай із-за плеча —
Ачей нового зловиш читача.

11 січня 1979 р.

СЕРПЕНЬ

Невтомні здавна, трудолюбні бджоли
Передостанній наливають мед
У стільники. І, вдячний наперед,
Раює гойно вулик ясночолій.

Пора збирання надійшла на доли.
Росте снопів зернистий ожеред.
Яких ще треба урожайних кред,
Коли завізно в засіках стодоли?

Спинись і радуйся, трудівнику!
Багаття барв, достатки на току
Пливуть у схов потоками потопу.

Не стій же дармо, вправнику ріллі,
Любуйсь, як щедрі аромати кропу
Тебе дурманять надрами землі. 1982

Зорало душу примхами життя
І, наче боронами, зволочило.
Парує пар займисто, міцнокрило,
Готовий вийти з темного буття.

Засій і жди небесного пиття,
Щоб зерно в серце корінці пустило.
Багатострільно заруниться било —
І колос викинуть рясні звиття.

Що ж вийде з того? Пишна паляниця?
Черствінь закальця? Диво проясниться,
Коли потраплять на столи томи.

І ти, сівачу, поборовши змори,
На суд появишся перед людьми,
Що пишуть присуд, вірний і суворий. 1982

Ревуть вітри нестримні голокосту
З усіх боків на полохливий люд,
Що платить дань для суздальських заблуд,
На смерть конаючи між недоросту.

Кончини час, не досягнувши й мосту,
З відчаєм б'ється. І ворожий гуд
Гримить навалою зі всіх усюд,
Грабіж і вбивства несучи попросту.

Естети ж крутяться, як мастаки
Із кляси Поля Кле, *навколо риби*:
“Яка луска!” Який плавник верткий!”

Коли, вергаючи нарід на диби,
Спустошать націю з верхів до тла,
Хто ж нас читатиме, гурмо незла?

На шлях, який живі торують смолоскипи!

11 січня 1983 р.

Стають повільніші бажання й рухи.
Не має твердості рішучий крок.
Через останній серця жолобок
Тече медами насолода скрухи.

Де ви, буття вихрасті завирюхи?
Де буйний проливень, що рвав місток?
Невже з-під сяйва провідних зірок
Спадати вниз, де мліють мляві сплюхи?

Нуртує думка, що круглила лоб
І сторожила успіхи й поразки;
І ще жаріє, що там не було б,

Якась мета нездійсненої казки,
Що смолоскиповим двигтить вогнем
Над ніччю довшою й коротшим днем.

11 грудня 1983 р.

Я не люблю, що легко так дається,
Дарма що з серця пишномовно плеться.
Нехай гряде вагітна вагота!
Того не прийме вибрана мета,
Хто з низькодолу в поспіху влітає.
Для прозеліта спочиву немає!
Перехитне підвалину хитку
Будова та, що стала нашвидку, —
І вийде все на яв: трубили, гарне,
Насправді кволе, згаяне, почварне.
А все тому, що голова пуста
Не знала, як мудріє вагота. 1982

Коли з-під неба голуба проламінь
Раптово з'явиться в навалі хмар, —
Тоді з душі спадає темний камінь
І грає серце — буйний полум'яр!

Коли бринить звитяга напідповні
І свій тріумф довершує доба, —
Тоді й віків трофеї маломовні
Цвітуть, як стяг, — і падає журба!

Коли коштовне прибуває слово,
Круте надхнення зводячи, мов шквал, —
Тоді гряде могутньо, пурпурово,
Громовозвучно всевіту хорал! 1980

Заморожені хвилі болю
На посвятник тобі несучу.
Я єдиній тобі дозволю
Дознавати страждань красу.

Це мої потаємні думи
З перехрестя крутих доріг.
Перетявши голготні глуми,
Повертаюсь на твій поріг.

І складаю тобі достоту
Свій обіт — і любов, і труд:
Розметавши стару скорботу,
Влити бурю в незваглий люд.

Найдорожча! З лабет відчаю,
Із в'язниць, від живих вогнів,
Ти в прийдешність гудеш безкраю
Боротьбою своїх синів.

11 січня 1980 р.

Коли ж порине ярий борвоспад,
Який клекоче під грудьми стовирно?
Тобі не треба янгольських порад,
Що повівають крилами сумирно.

Пече пекуча, висохла жага,
Запрагла помсти, подвигу й посвяти.
Зачата в пориві, крута снага
Звелась ворожі вихвати карати!

Хай прийде гнівний, демонський двобій —
Вогонь кодацький січової битви.
Шумує зваги вогняний напій —
Бери і пий, мов полум'я горитви!

Ти згагу пекла вбив, тобі дано
Новітній сором із чесноти стерти.
На тебе жде невипите вино —
Екстаза долі й насолода смерти.

Я бачу сяйво красних перемог.
Ідуть когорти воїв — не пігмеїв!
І нас провадить на відплату Бог,
Якого визволили ми з музеїв. 1981

Все збулося! Вертайся до степу!
Доверставши посвятне життя,
Проклинай голокостів ганебу —
Не клени маєстату буття.

Лемеші споконвічного плуга
Перековуй на вістря меча.
Верховодить московська наруга, —
Палахкоче визвольна свіча!

Я блаженствую: гнів ясночолій
Не вгаває в навальній імлі.
Тріюмфую: ніколи, ніколи
Ти не зникнеш з обличчя землі.

Ти — як вічність. Як радості вежа,
Обрамована боєм ланів.
Ти — живих смолоскипів пожежа,
Розбуяла із серця синів. 1980

Відлітають у дальній вирій
Журавлині журні ключі.
Довго чути в октаві щирій
Прощавання сумне вночі.

Розливається в темнім небі
Монотонне курли-курли,
Мов співають на давній требі
Похоронні пісні хвали.

Не журіться, журавки! Віти
Піднімає нова пора...
Чи не час і мені летіти
На золочений схил Дніпра?

Там клекоче доба сувора,
Смолоскипів свята борня.
Кличе, кличе мечів напора —
Відлітаю туди щодня!

Зачерпнути сили Славути,
Впасти в битві на береги,
Від яких уже не звернути
На чужинні мандрів круги. 1981

По світах я скитався, мов скит,
Натоптався нерідного рясту.
Хто ж тепер я? Бідар? Сибарит?
Лиш ловець на жар-птаху зірчасту?

Сивий попіл? Погаслий вогонь?
Без причалу, потахлий душею,
Що ховає лице між долонь
І покритися прагне землею?

Буревійно минула доба!
Відгриміла в бутному огромі.
Та триває невтомна плавба —
Далі й далі в світи невідомі!

Не заходь у надгробників ліс,
Ратоборче, не здавшись визнанню.
Тільки той до безсмертя доріс,
Хто взяв з бою твердиню останню!

11 січня 1981 р.

Дев'ята книга, дев'ятий круг...
Якби то зринув дев'ятий вал!
Палає серце від злих наруг —
І б'є прибоєм визвольний шквал.

Гартують зброю сини Дніпра,
В zenіті сонце — як булава.
Ще мить — і рухне тюрма стара,
Ще день — і воля влетить нова.

Дев'ята книга, дев'ятий круг...
Якби то зринув дев'ятий вал!
Нуртує серце, Великий Луг.
Клекоче помста на Кремлю шал.

Берімо ж, браття, і шаблю, й меч!
Готуй ракету, палке перо!
Півсвіту сипле Москві картеч.
Вирує всесвіт — немов Дніпро. 1983

FINALE

Володимирові Жипі

Розсіяв Господь по світу
Синів світових утрат,
Щоб розвій не знав zenіту
І брата не відав брат.

Як довго тривають мандри!
Як часто, йдучи на прю,
Лунають кличі Кассандри
На зла провідну зорю!

А правди в світах немає,
І вдома нема її...
Над чорним буттям шугає
Отруйне жало змії.

І, може розбивши ґрати,
Вже час палашем ясным
Господню правду — без втрати —
Творити синам самим. 1978

ВІД АВТОРА

Тому що немає певности, чи буде повне прижиттєве перевидання, автор вважає за відповідне зробити такі переміщення, що мають бути враховані у повному виданні творів:

1. Розділ “Живі смолоскипи” зі збірки *Маєстат* (див. *Зібрані твори, 1938-1978*, стор. 164-176) майже весь перенести до збірки *Живі смолоскипи* — так як і зроблено в цьому виданні.

2. Замість вилученого розділу вставити у *Маєстат* новостворений розділ “Благодатне”, з кількох давніх (тут переважно поправлених) і нових віршів — як третю частину тієї збірки.

3. Поезії, поміщені в “Додатках”, були поза засягом автора або ще не закінчені на час виходу в світ підсумкового видання *Зібрані твори, 1938-1978*, деякі написані пізніше, тому й не ввійшли до цієї книги. У майбутньому перевиданні треба уставити їх у відповідні збірки — так як зазначено під кожним віршем.

ДОДАТОК ПЕРШИЙ

(Третій розділ до збірки *Маєстат*)

БЛАГОДАТНЕ

I

За сто чи двісті літ, за триста, може,
Коли цінитимуть лише значне,
Пошли на мене, всемогутній Боже,
Такого критика, що вже й мене

По кісточках захоче розбирати —
Чим жив, що бачив, де бував,
Чи відав славу, чи сідав за ґрати,
Чи був мастак до маршів та октав,

До епопей, тим більше до сонетів,
Яких утнув, нівроку, сотні дві,
Поміж яких там обертавсь поетів,
Яких жінок носив у голові,

Найпаче, хто ж була та Кушугумка,
Яку любив від лобика до п'ят
І про яку не погасала думка
І в сорок, шістдесят, вісімдесят...

Коли ж, любовну впоравши розправу,
Учений муж, майбутній Аристарх,
Мою мандрівну перегорне справу
І перегляне всі потоки скарг,

Тоді, ударивши себе по лобі,
Почне: "Гай-гай! Який же я дивак,
Що, в словесах копаючись, в оздобі,
Не устійнив ще й досі, неборак,

Де ж той Жученко, названий Славутич,
Палкий лугар, що славив Січ, гей-гей,
Той правдоносець, що літав на сучиц,
Не позичаючи в сірка очей,

Де ж він, прохода світу, народився?
Таж Благодатних щонайменше п'ять
На карті стало. Де ж він боронився
Від лютих ос? Чи від вітрів розп'ять

Ховався в яр? Від буйної спекоти
В степу шукав якого холодку?
В яким зимівнику, серед щедроти,
Гарманував — на полі чи току?

Того й не знаємо... Всі Благодатні
За Яра (!?-ЯС) б'ються... Кожне каже: "Мій!
В моєму лоні пустощі принадні
Провів поет і хист окрилив свій..."

Нащадки любі! З волі Аристарха
Нехай не пріє зібраний панель.
Ясновельможний маєстат монарха
Постав на хуторі, серед земель,

Що їх чубаті предки повертали
З-під татарви у січове життя.
Це там, де кримські падали потали,
Малого Гриця почалось буття:

Під самим краєм Гурівського лісу
(Біля ставка, що рибою кишів),
Що для зимівника творив завісу
В хуртечу й спеку, поряд комишів.

Це звідси глянуло на Благодатне,
За дві верстви, з оточення садів,
Хлоп'я, батькам прилюбне і відрадне,
Коли визвольний прапор лопотів,

Коли Клепач, отаман новочасний,
Творив Петлюрі Запорізький Кіш...
О давня пам'яте, на подвиг щасний
Веди й веди, випружуйся стрункіш!

Нехай те все я знову пригадаю,
Серед розмаю знов переживу
Вдесяте, всоте... Батьківського краю
Тримаю в серці пам'ять вікову. 1980

II

Пригадую: при килимі полтавським,
Що рясно квітами скрашав стіну,
Стояла довга, давня гаківниця —
Порохівниця рогова при ній!

А дід сидів, гортаючи аннали,
Заклавши стяжку на селі Жуки,
Де горді предки, вийшовши з Покуття,
Серед степів продовжували рід.

По всій світлиці зайчики від сонця
Гасали, граючись. А за вікном
На ввесь вишневий, на херсонський хутір
Гучав могутньо переджнивний день.

І, молитовно беручи у руки
Порохівницю, драч і скількись куль,
Нащадок сивий славної паланки
Дививсь, чи в скарбі сховано вогонь...

Минули літа. Підтоптався я трохи.
Сиджу і мрію — старості на скін:
— Учися, внуку, в нелегкім триванні
Тримати порох чистим і сухим! 1976

III

Тут хутір був. Стояв зимівник давній.
Ще за гетьманщини в оцім краю,
Сплативши борг оказії преславній,
Його поставив, хрещений в бою,

Кирило Якович — із тих Жученків,
Що знали велич і меча, й пера,
Що Скоропадських, Іскор, Дорошенків
Гостили в затишку свого двора.

Буяла слава шаблі й гаківниці,
Блакитна кров текла із роду в рід;
Вона в Жуках, у Січі й на Хортиці
Пи сала зваги правдолюбний слід...

Бував тут мудрий дидаскал Величко.
На схилі віку, без писарчуків,
Знанням пооране, не хмури́в личко
І пера дер із ситих гусаків,

Щоб, нагостривши ро́гові кінці́вки
І їх мочаючи у каламар,
Сказання о війні, неначе з ці́вки,
Строчити влучно в оповідний дар...

Тут жив мій прадід, слобожанський правник,
Чия щедротна й праведна душа,
Тугі банкноти кладучи в халявник,
До Львова слала — дар для НТШ...

Ще так недавно тут палац високий
Стояв у краснім обводі з гілок.
Зеленодахий, білий, на всі боки
Світився вікнами ставний барок...

О дні буваль! Чого тут не бувало?
Тут мій найперший волелюбний крик
Із пелюшок засвідчив, що немало
Я шанував козацький материк,

Якого дух і подих від ісходу
Я бережу, верстаючи свій шлях;
Мого покутського, старого роду
Нащадки множаться по всіх світах!

Але тебе, зимівнику, немає.
Тебе немає, хуторе старий.
І соловей у лісі не співає,
І не гуде в саду бджолиний рій.

Безлюдна пуста буйно розляглася.
Шумить бугилля біля будяка.
Гадюки, гріючись, ведуть заласся
На теплім дні безводного ставка...

Радій, шалений, тріюмфуй, москалю,
Що сплюндрував прадавній хутір мій!
Над українською гінкою даллю
Клекоче помсти гнівний буревій.

Гримлять у битві степові дороги,
Гудуть вагітно в небі літаки.
Твої, руйначу, дикі перемоги
Зітруть у прах новітні вояки.

І мій нащадок, серцем непогасний,
Відклавши набік зброю й патронташ,
Збудує дім, ставний і новочасний,
На любий спомин про зимівник наш.

На руїні предківського хутора, 1943;
Едмонтон, 1980.

ГУРІВСЬКИЙ ЛІС

I

Гурівський лісе, оазо
Серед херсонських степів!
Ріс я з тобою разом,
Слухав закличний спів.

Звідав шулічині гнізда,
Лігва, таємність колод...
Вдача зросла вогниста
Між мандрівних пригод.

Гурівський лісе гіллястий!
Скраю, в родинних гробках,
Оберігай від напасти
Предків козацький прах;

Дідову рідну могилу
Міцно корінням обвий,
Від чебрецевого схилу
Терен жени лихий.

Пам'ять прадавнього роду
Хай перегойдує гай.
Гурівський лісе, з походу
— Волю в нову господу —
Внуків моїх вітай!

II

Кремезний дубе! З тихого узлісся
Чи ти ще й досі радісно шумиш?
Чи шуляки тебе не відреклися,
По каченят літаючи в комиш?

Широкоплечий, лицарський, відвічний,
Ти пив потугу степових криниць.
Чи на корі зберігся меч двосічний,
Гербовий щит і юний підпис *Гриць?*

Писали сестри, що в посохлих кронах
Стоїш — як хрест на гробі козаків,
А надовкола з жолудів патронних
Стріляє пруття молодих дубків.

Та й скільки ж їх, розмаяних, веселих!
Не полічити кучерів-голів.
Радіє неба синьобокий келих,
Шумить із надрів золото полів.

І рідний, спалений Москвою, хутір,
Що потонув у дикім бур'яні,
Немов готується зустріти гутір
Дідів і внуків по страшній війні.

III

Верби, захмелено-теплі,
Ставе задумливий мій!
Там я на виспі, на греблі
Нищив отруйних змій.

Підперезавшись під руки,
Ними лякав дітлахів.
Гнались у нори гадюки
Від степових судів.

Гурівський лісе, твердине
Волі, повстанських хуртеч!
Лоно глибоке, гостинне
Кликало шаблю й меч.

Знали денікинські орди
Кулі нових куренів;
Бився петлюрівець гордий
Проти комун, махнів.

Стій же, оазо прекрасна,
Мужня, могутня — як лев!
Хай палахкоче й не гасне
Майво твоїх дерев! 1983

Я вже ніколи довіку тебе не побачу,
Земле моя. Не почую гучного Дніпра.
Не обійму запорозьку Хортицю козачу,
Впавши на збиті коліна — мандрівна мара!

Предківський Жуків чекає в журбі на Покутті;
Правнука ждуть, виглядають полтавські Жуки;
Кличе дідизна в херсонські степи незабуті —
Вітер, гойдаючи ниви, ридає з луки.

Земле моя, що стелила барвінок під ноги,
Пальці дитячі голубила після дощу,
Явою стань на чужинні безмежні дороги
І вкороти навісного — для серця — плачу.

Довго шукав я у мандрах подоби твоєї,
Краплі снажної щедроти, краси, ясноти.
Рідна, єдина, в мережаній простій киреї,
Другої в світі такої ніде не знайти! 1973

НА РІЗДВО

Матері

Мені приснилась біла паляниця,
Накритий стіл і соняшна кутя,
І понад хатою в лету жар-птиця,
Що ловить зорі й знає майбуття.

Я часто бачу: грає сніговія,
Міцні морози — дуб аж посивів,
А ти стоїш на покутті, як мрія,
Як Божа Мати серед образів.

Сім'я сідає до святного столу,
Де пахне сніп і де п'янить узвар;
З ясної стелі, мов з небес, додолу
Лямпадка ронить сяєво, як жар.

Дзвенить молитва над столом святково,
І на долівці сіно шелестить...
О не забути боговите слово,
Що всім ясило благодатну мить!

Мені приснилась біла паляниця,
Накритий стіл і соняшна кутя...
Нехай навіки спомином іскриться
Той добрий час — на все моє життя!

11 січня 1970 р.

ДІД ІЗ СІЧЕСЛАВА

Пам'яті Д. І. Яворницького

Я й досі бачу: з лану колисань
Неначе виринувши, литий з криці,
Іде кремезний степовий вусань,
Розповідаючи старі билиці.

А ми, притихлі з дива дітваки,
В самих штанцях, засмаглі, завжди босі,
Вже не пірнаємо під колоски,
Немов зайчата, бистрі й кирпоносі.

“Отут Сірко проходив із кошом...
Там гайдамаки в балці ночували...
А там відбили, з юним Тимошем,
Тяжкий удар татарської навали...”

На тій могилі — баба кам'яна,
Яку поставили прадавні скити.
Стоїть на спомин та страшна мана,
Хоч відійшли у безвість волокити...

А ген, за яром, зупинявсь Богдан,
Коли вертався з кримського полону
І пив з криниці — погасить вулкан,
Що в серці збурював глибінь бездонну...”

О діду Дмитре! Січеславський Дмитре!
Невже замовкне розповідь? Невже?
Нехай будущина всі біди витре,
А голос ваш — навіки збереже! 1982

КАМІНЕЦЬ ІЗ БАТЬКІВСЬКОЇ ХАТИ

Богданові Чопикові

Йдучи у світ, лишаючи вітчизну,
Беруть на спомин у дорогу грізну
Пучок євшану чи дрібок землі,
Щоб на чужині, в доброті чи злі,
Вони серця потугою снажили.
Зазнав і я тієї долі-сили,
Узявши в свій порожній гаманець
Черленновидий, красний кремінець
Із підмурівка батьківської хати.
Який тепер я радий і багатий!
Зі мною впарі обійшовши світ,
Мене зберіг той камінець-граніт. 1978

Віками тільки й міряємо доби —
В палацах Риму й пушах Манітоби.
Лише літами позначаєм лік
Людського часу, коловий зарік.
Ми всі на вічний підемо спочинок,
Буття земного доверставши вчинок.
Уже лічильник фатуму й мені
Вістить, вістить: — Помреш на чужині!
В канадський гріб херсонські ляжуть кості. —
Та чи сягнуть ясної високости
Мої слова, мій труд — і щастя й біль?
Чи й вас покриє забуття метіль?

11 січня 1977 р.

ЗОЛОТИЙ КІНЬ

Пам'яті Батька

О, як голубив коника мій батько,
Чесавши гриву, поячи з відра!
Нікого в світі, жодного безхатька,
Не допускав до стайні чи двора.

Лише до мене хропотів Буланий.
Бувало, влітку, сівши у сідло,
Не раз об'їхав я мій край коханий,
Не раз відвідав не одне село.

Білокопитий, золотий, хвостатий,
Ступав бравурно гонористий кінь.
Дугою шия. В оборону стати
Готовий завжди. Ні жалю, ні скнінь

Тоді не знав я на м'язистій спині.
Уся сім'я гордилась гриванцем.
О, де ти, коню, заповівся нині?
Прийди у мріях, проявись мигцем!

І вмить здалось: коли палала стріха,
Юрба рубала яблуні рясні,
У дальній вирій батько переїхав
На золотому, нашому коні.

У серпні 1982 р., отримавши жалобну вістку.

ДОДАТОК ДРУГИЙ

ЧЕРНИГІВСЬКІ СІЧОВИКИ

Поляглим у бою 12 червня 1942 р.

О, як довго долина гула!
Німаків розметавши дотла,

Край Десни, у розмай ковили,
Всі до одного ви полягли.

І не знають сумні матері,
Виглядаючи вас до зорі,

І не відають рідні батьки,
Де на спочив лягли вояки.

Лиш над вами вітри з-за Десни
Колихають шумкі ясени,

Що, в жалобі схиливши гілля,
Поминальну шумлять у поля.

Гей, вітри, відчайдухи віків,
Не тривожте костей вояків,

Не хитайте похилену віть —
Вояків не будіть, не будіть!

Не гудіть, не шуміть, ясени!
Хай посплять перемоги сини.

На Чернігівщині, 1942.

Примітка. У цьому вірші вшановано чоту ім. Гетьмана Мазепи Чернігівської Січі, яку вже тоді називали північною ланкою УПА. Уставити у збірку *Правдоносці* після "Карпатських січовиків".

ПАМ'ЯТІ ТАРАСА БУЛЬБИ-БОРОВЦЯ

Меткий керманичу, в Поліській Січі
Плекав ти всі чесноти провідниці,
Стрілецький звичай, дух січовиків.
Герої подвигу нових віків
Тобою горді, зваго Запоріжжя!
Сумує праліс, і сумує збіжжя,
І верболози жалібно шумлять,
І журно прип'ятська хлюпоче гладь,
Почувши вістку в тужному етері.
До Пантеону відчиняймо двері!
Від нас пішов упівський командир,
Борцям зоставивши визвольний вир.

1981. Уставити у збірку *Правдоносці*,
після "На полі бою".

Нами снили поліські пущі,
Гайдамацькі яри в полях.
І прийшли ми до них, живуці,
Подолавши пекельний шлях.

Повернулися із Берези,
З-за Байкалу та з Соловків,
Багатюці, неначе креси,
Гнівом часу, жалем віків.

Земле люба! Долини отні!
Це ж по вас на повстанський клич
Пробоеві проходять сотні —
Як воскресла з руїни Січ.

Від Чернигова до Чернівців,
З-під Лугані за гордий Львів
По залагах кипить упівців
Розбуялий, відплатний гнів.

І так любо, допавши зміни,
Налітати, мов княжа рать.
Нам — визвольникам України —
Не приречено умирать!

І так радісно, рідна земле,
Кров пролити за твій розмай,
Де покару тяжку приємле,
Ворог волі, злютівши вкрай.

Красний часе! Немов по бруках,
Важко-дужа гуде стопа
Войовничих, бронзоворуких,
Повнозбройних борців УПА.

Львів, 1944. Уставити у збірку *Правдоносці*.

Царський скит чи скит-орач?
Дознаваю!
Завойовую навскач
Даль безкраю.

Чую в серці радий щем —
Клич до бою
З пирієм-деревієм
Чи з ордою?

Блисне плуг, мерехне меч —
Перемога!
Славить сонця буйну теч
Внук Дажбога. 1941

Уставити цей вірш на початку циклу "Дажбожі внуки"
у збірці *Гомін віків*.

Звідусіль
Віє березіль.
До зими заклять
Повені шумлять.

Навсібіч
Утікає ніч.
На бруньках вишень
Грає довше день.

Це бусли
Весну принесли.
З неба до землі
Рвуться журавлі.

А в степах
Вільгою запах
Перуновий край —
Буде урожай! 1941

Уставити до циклу "Дажбожі внуки" — перед "Веснянками".

Доля — як вирва на площі!
Згряя залізних птахів
Хижо скалками полоще
 Безмір шляхів.

О благодатний спокою,
Де твоя правда стара?!
Храму торкнися рукою —
 Вовча нора!

Вийди на праведну раду —
Змови лукавий сувій.
В кожному кущику саду —
 Плетиво змій.

Кривда, підступна відвіку,
Щедрі бере бариші.
Ждуть — і не діждуться ліку
 Рани в душі.

Страсна П'ятниця, 1948, 1980.

Уставити у збірку *Спрага*
перед "Ти не чуєш мого благання".

На землю місяць
Блідаву млу
Лле навдалу...
Картинописець!

Осик верхи
Срібляться в кризі.
Неначе в ризі,
Горять сніги!

На землю місяць
Блідаву млу
Лле навдалу...
Картинописець!

Зоря струмить,
Мов аметисти.
У храм пречистий
Заходь на мить!

На землю місяць
Блідаву млу
Лле навдалу...
Картинописець! 1963

Уставити в цикл "Північне сяйво"
— після "Буйне ридання".

ВІЗАНТІЙСЬКІ КРИХТИ

Павло Силенціяр (520 — 575)

I

Не прислухайсь до похвал і не квапся до слави й багатства.
Будь послідовно твердий, не падай під ноги турбот.
Бурями бите, бездольне, завжди тяжке споконвіку,
Наше непевне життя хижі гойдають вітри.
Міцно стоїть лиш відвага. Ти їй довірайся!
Мужньо гортаючи хвилі, в море житейське пливи.

II

Нижний цілунок Сапфо; духовиті, лілейні обійми;
Полум'я повні уста; серце ж — холодний граніт.
Груди у неї — кордон: нижче сягати не смієш!
Недоторкальну дівочість гідно вона береже.
Боже мій! Стерпіти згагу і не померти з відчаю
Може лиш той, хто зазнав довгих Танталових мук.

Палад Олександрійський (помер 430 р.)

I

Жінка — велика біда, але двічі дає насолоду:
Спершу на ложі кохань, потім — у лоні труни.

II

Виплід любови, дитя у сім'ї грамати́ста вродилось —
І чоловічим, жіночим править середній рід.

III

Друже, якщо з бородою більшає людська премудрість,
Буде й з борідкою цап — наче премудрий Платон.

Серед монахів на Атонській горі, 1966

САНСКРИТСЬКІ МОТИВИ

I

Хай ліпше вжалить мене змія,
Бо на отруту дістану тами,
Аніж поранить жага твоя
Очей палючими блискавками.

Зілійник гойно зготує лік —
І я здоровий, нівроку, стану.
Але від зору твого навек
Зачахну, впавши в журби оману.

II

Хто сказав, що жінка — слабша стать?
Повностегна так зачарувала
Навіть Індру! Він пішов, як тать,
На вітання вій та помах опахала.

III

(Відповідь мудреця на "Хто кращий?")

Чорнявий — енергія.
Сивий — мудрість.
Лисий — вічність.

Агра, 28 жовтня 1968 р. Уставити в
Мудрощі мандрів — після "Любове..."

СУМЕРІЙСЬКА СПАДЩИНА

Коли клинопису рвучкі рядки
На мене глянуть гострими очима, —
Важкий вогонь стожарами заблима
Крізь довгі доби і лункі віки.

І вмить валують хмарами бики,
В копита взуті, з повними плечима,
Беруть на роги — і поява зрима
Вістить розкрити віщі тайники.

Та не здаються зигурати Уру!
Кам'янобоку, предківську натуру
Назовні ставлять, як велів Ваал.

Чувай, прибульче! Пишно, мов Пальміра,
Дзвенить, пройнявши Межиріччя шквал,
Дніпровим дзвоном сумерійська ліра.

Між Тигром та Єфратом, 1968.

Уставити в *Мудрощі мандрів* — після "Іштар".

ЧІЧЕН ІТЦА

Священне жало мудрої змії
Пускає вколо добрість — не отруту.
І давню млюсть, нащадками забуту,
Жадливо смокчуть почуття мої.

Яка екстаза! Вишні ручаї
З'явили сонця радісну могуту,
Навкруг ясуючи добу розкуту,
Б'ючи в кремінні пірамід краї.

На хижий чин зухвалого колтека
Пливе задумлива маянська спека —
І знемагає колоти рахмань.

Любуйсь, мандрівче! Далечінь безкрая
Незбудно спить між пальмових зринань,
Де тріумфує незнищенна Мая.

Юкатан, 18 грудня 1981 р.
Уставити у збірку *Мудрощі мандрів* після сонета
"Астральна чужина".

КУЛІШ У ВЕНЕЦІЇ

“Споконвіків було предвічне слово
І слово — Бог. Яке значне знаття!
Через епохи, здвиги, смерть, життя
Воно пройшло і сяє пурпурово.

Почнімо ж, браття, й ми творить ab ovo,
Коли нарід, воскреслий з забуття,
Повергши в прах напасницьке виття,
Ожив з тобою, українська мово!” —

Ставний, у “Прінчіпе” прорік Панько,
З-під парасолі в стилі рококо,
Христа скандуючи прадавнє вчення

На рідний взір, пишнотний, мов Парнас,
Щоб ми, нащадки, буднє сьогодення
Словами Біблії скрашали повсякчас.

Готель “Прінчіпе”, у Венеції, 1979.

Тут П. Куліш почав перекладати Біблію.

ОНАЦЬКИЙ У РИМІ

О, як гучать міцні терцини Данте!
Дзвенить Горацій — мов моцарська мідь.
І никне збоку невиразна блідь
У неясних задвірках *рiсторанте*.

Від Колізею, бідний адаманте,
До Ватикану, під химерну звідь,
Де знать небесна і земна набрідь
Тобою будуть гратися, волянте!

І він, із Києва амбасадор,
Гряде по місту, як новий мотор,
Що прагне простору і поривання.

Літа зникали — запал не заник!
Євген Онацький, трудівник від рання,
Нам італійський переклав словник.

Рим, 1979. Уставити наприкінці
“Фльорентійських сонетів”.

ОКСАНИ КЕРЧ

Авторці статті "Тривалий пам'ятник"

Майстрине з гідністю морського міста,
Твої слова — як музика троїста,
Що в спрагле серце вихорами б'є!
І промениться почуття моє,
Бо випрозорується хмурий обрій
На цій землі, зрадливій і недобрій, —
З Пантикапеї весновії дмуть,
Навкруг долаючи плебейську муть.
І ти ведеш розмаяно, Оксано,
Когорти воль, що мужньо й полум'яно,
Перемагаючи московський зів,
Мечами пишуть амазонський спів.

1 грудня 1983 р.

ДІБРОВА

(До 25-річчя оселі)

Серед рівнин, в околиці Детройту,
Під жовто-синім прапором братів,
Немов гучання гимну й поготів,
Ти піднялась — як музика Байройту!

Заходь, прибульче! Провідний герой ти,
Якщо в надхненні буйному схотів
Дихнути звагою нових світів
І віддалитись від міського пройди.

У літній день, мандруючи, колись
І я стояв тут під розлогим дубом.
Тоді слова когортами лились,

Коли повітря елексиром любим
Кріпило глиб оживлених легень.
О не забути той дібровний день!

Детройт, 2 травня 1980 р.
До збірки *Мудрощі мандрів*.

БІЛИЙ ДІМ ІЗ ЧОРНОЮ ДУШЕЮ

(Містерія)

Немов сивастий атомовий гриб,
Що нагло вибухнув над мирним містом
І так застиг, завмер, закам'янів,
Цей білий дім із чорною душею
Стоїть, готуючи лукавий шквал.

Стоїть — як смерть! І з вікон більмуватих
Метає віхольні рої хуртеч,
А з-під основ погрожує драконом,
Якого списом Юрій проколов.
Минають люди цю твердиню кривди,
Гнилий, гігантський, білуватий струп,
Сахаючись бутного беззаконня,
Що пише присуди навдалеки.
І ген колує по розгонах прерій
Безправ'я чварного зухвалий чин.

Було недавно це. Прудкий прокуда
Товсті лабища, репані й брудні,
Приклав до чистого листка паперу —
І вмить поповз наклепницький донос:
“Професор Н. мудрує... і впливає
На тих, що слухають його повчань:
О як ненавидять вони Росію —
Кленуть Московію, картають Кремль!
А це ж така велика і багата
Союзна сила, джерело культур.
Вона, об'єднуючи всі народи,
Ввібрала Київ і Баку, й Ташкент.

Вона сама для всього Окциденту
Несе будущину. Вона, вона...”
І вмить запнувся навісний донощик
І на півслові раптом зупинивсь,
Поглянув зизом через тьмяні скельця,
Хихикнув радісно в брудний п'ястук
І ще й додав: “Не сміє той професор
На юнаків поширювати вплив!”

Минув не рік — московська п'ятирічка
Прогомоніла! Влесливим слівцем

Масний проноза проронив на стрічі:
“Я дуже жалую, що невідомий хтось
На тебе риє... Завели вже справу...
Хай це між нами...” — і лукаво змовк.
Та невзабарі — грім з ясного неба! —
Прокуда раптом у сильце попавсь,
Бо на гарячому його спіймали,
Коли чинив ганебний плагіят:
Переписавши потай — слово в слово —
Невласну книжку, взяв та й підписавсь ...

Минає літо... О меди лукавства!
Не дорівняють солодощі вам.
Такий улесливий, масний проноза
Вкриває пухом кам'яні стежки.
Запобігає, нескупий на слово,
І хвалить, славить... Водночас тихцем
Ген-ген з-попід залізної заслони
Спроваджує худого приймака:
— Який лінгвіст! Який інтелігентний!
Готичне втілення усіх чеснот! —
Його в *начальство* спритно висуває
Старий донощик. Потайні дає
Поради-ради, як зайти в довір'я,
Як прислужитись кривди вожакам.

Минув не рік — ненависні три літа
Продудоніли. І новітній гот
Старим лукавством повалив прокуду —
Аж буковинське пекло загуло!
Допомогли Свіньовський і Сканковський.
О ви, підлотні, чварні слимаки,
Що плазували з відданістю шпигів!
Це з ваших діл, ошкірювань низьких,
Росли підступства, нашепти, обмови,
Крутіїство, наклепи, набрідь, обман.
(Для вас прокуда запевняв посади,
Якщо Н.Н. назавжди проженуть...).

Минув не рік — тривожного півроку
Переплигло та й вплигло на яв:
Гладкий вожак, обмежений на розум,
Скрививши губи, повні червяки,
Проголосив автократичний присуд:

“By virtue of... платню я припинив,
Шукати можете нового місця”.

Сказати легко, та здійснити чин
Утричі важче навіть у підступстві...
Щоб довести лукавства кривоту,
Новітній гот натужиться й майструє
Олживі свідчення. Загув, задудонів
По телефонній лінії, through channels,
Настояний в обмовах наговір.
Допомогли Свіньовський і Сканковський.
Але бунтується і повстає
Супроти кривд професорська громада:
“На суд! На суд! Борімось проти зла,
Супроти звихреного беззаконня!
Несправедливостям покласти край!”
А білий дім із чорною душею?
На гострий пазур справу нанизав.

Минув не рік — два нескінченні роки!
Блідавий дім із темрявим нутром
Вихрив із вікон тьмяних, більмуватих,
Метав загонисті рої хуртеч
І з-під основ погрожував драконом,
Якого списом Юрій проколов.
Два довгі роки спритно воловодив
Гігантський, чварний, білуватий струп,
Зі смертної підводячи постелі
Старого, мерлого, як труп, суддю,
Йому вручаючи судову справу:
“Позбудься Н. і звільнення схвали!”
І кволий, виснажений беззаконням,
Слабий, півмертвий, півживий суддя,
Не переслухавши достотно справи,
Насилу витиснув “All right...” — і підписавсь.

— Гур-ра! Гур-ра! — навкруг загоготало,
Виттям вовків завило надовкіл,
З-понад Пацифіку аж по Атлантик.
— Гур-ра! — горлав таємний посланець.
Ревли “гур-ра!” Свіньовський і Сканковський,
Яким прогноза місце обіцяв.
Ці дві прояви — ревний запивайло
І темна неміч, ниций трепетун, —

Один від одного напотай лізли
У вільне крісло. Думали, — взяли!
Але облуді давня нагорода:
“Своє зробивши, мурина, відходь!”

О мстива мсто! Свіньовський і Сканковський
Всю жовчну жовч і найгнівніший гнів
На хамчука вулканно повертають —
І загудів тривожний континент:
— Конай, донощику до сігуранци!
Конай, викажчику НКВС!
Конай, тлумачу хижого Гестапо!
Конай, хто рипався у Скатленд-Ярд!
Тобі, імпостере, без докторату,
Гряде, гримить заслужений кінець! —

Ридає, лає, кається прокуда,
Конає, божиться й... спускає дух.

Минув ще рік. Пославши срібні рядна
З-понад Пацифіку аж по Атлантик,
Міцнів морозами, тремтів дротами
Полярний будень, вартівник зими.
У день такий дзвінкою яснотою
Високе сяйво Божих височин
Відвічну темряву перемагає.
О дню звитяги! Ти настав, настав!
Правдивий присуд праведна столиця
Устами чесних дев'ятох мужів
З верховних веж у світ проголосила:
“Неправий вирок, що хитнув закон,
Що на інтриги здався й беззаконня,
Повергти в порох! Неповинний Н.!”

А білий дім із чорною душею?
Немов сивастий атомовий гриб,
Що нагло вибухнув над мирним містом
І так застиг, завмер, закам'янів,
Стоїть і далі, як потьмарний спомин,
Стоїть, готуючи повторний шквал.
Минають люди цю твердиню кривди,
Гнилий, гігантський, білуватий струп,
Сахаючись лукавства й беззаконня,
Що неправдиві присуди вели.

Не допоміг Свіньовський і Сканковський,
Одне ество двох підлих близнюків,
Новітній чин відвічного підступства.
Не допоміг таємний посланець!
Гниють кістки прокуди під землею...

Де ж вершник Юрій? Чи вже гострий спис?
На білий дім із чорною душею!!! 1975

Примітка. У цьому літературному творі автор не мав на увазі окремих осіб чи подій, що можуть нагадувати дійсних людей чи їхні вчинки. Таким чином, будь-які уподібнення треба вважати за цілком безпідставні. ЯС.

З М І С Т

Муза до мене прийшла на світанні.....	9
---------------------------------------	---

I

Чорновіл.....	11	Бердник.....	29
Караванський.....	12	Тихий.....	30
Мороз.....	13	Сорока.....	31
Лук'яненко.....	14	Січки.....	32
Кандиба.....	15	Мешко.....	33
Світличний.....	16	Шухевич.....	34
Масютко.....	17	Строката.....	35
Осадчий.....	18	Тереля.....	36
Стус.....	19	Світлична.....	37
Сверстюк.....	20	Григоренко.....	38
Макух.....	21	Розмова з предком.....	39
Плющ.....	22	Лист із табору.....	42
Заливаха.....	23	Ворог.....	43
Шумук.....	24	Кенгірське повстання.....	44
Мельник.....	25	Боровики.....	46
Брати Горині.....	27	Україна, 1960-1970.....	48
Сеник.....	28	Будівничі.....	49

II

Пам'яті В. Івасюка.....	50	Січеслав.....	59
Пам'яті Алли Гірської.....	52	Приснилось: у рідних степах.....	60
Пам'яті Андрія Малишка.....	53	Щоб не сягнуло мужне.....	61
Гетьманські горять книгозб.....	54	Вечірній роздум.....	62
Живі смолоскипи.....	55	Рясних вінків не клали вам.....	63
Я вас виводжу з забуття.....	56	Україно, мій рідний краю.....	64
На відногах темної Ками.....	57	За морями далеко ти.....	65
Над Україною навис.....	58	Млосна весна.....	66

III

Українські літери.....	67	Я не люблю, що легко так.....	77
Сонет (Визначення).....	68	Коли з-під неба голуба.....	78
Коли в грозу поранена сосна.....	69	Заморожені хвилі болю.....	79
Якщо ти вірний боротьбі поет.....	70	Коли ж порине ярий.....	80
Дрімляє в мармурі земна краса.....	71	Все збулося! Вертайся.....	81
Павук.....	72	Відлітають у дальній вирій.....	82
Серпень.....	73	По світах я скитався, мов скит.....	83
Зорало душу примхами життя.....	74	Дев'ята книга, дев'ятий круг.....	84
Ревуть вітри нестримні.....	75	Finale.....	85
Стають повільніші бажання.....	76		

Додаток перший

БЛАГОДАТНЕ

(Третій розділ до збірки *Маєстат*)

Благодатне	87	Дід із Січеслава	96
Гурівський ліс	92	Камінець із батьківської хати	97
Я вже ніколи довіку тебе	91	Віками тільки й міряємо доби	98
На Різдво.....	93	Золотий кінь.....	99

Додаток другий

Чернігівські січовики.....	100	Сумерійська спадщина	108
Пам'яті Тараса Бульби-Бор.	101	Санскритські мотиви.....	107
Нами снили поліські пущі.....	102	Чічен-Ітца	109
Царський скит чи скит-орач?	103	Куліш у Венеції	110
Звідусіль	103	Онацький у Римі	111
Доля — як вирва на площі!	104	Оксані Керч	112
На землю місяць.....	105	Діброва	113
Візантійські крихти	106	Білий дім із чорною душею	114

Друкування збірки закінчено у грудні 1983 р.

КНИЖКИ ЯРА СЛАВУТИЧА

УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

- Співає колос*, Авґсбург, видання автора, 1945.
Гомін віків, 1940-1945, Авґсбург, „Золота Брама”, 1946.
Правдоносці, 1938-1948, Мюнхен, „Золота Брама”, 1948.
Спрага, Франкфурт на М., „Брама Софії”, 1950.
Оаза, п'ята збірка, Едмонтон, „Славута”, 1960.
Маєстат, шоста збірка, там же, 1962.
Завойовники прерій, сьома збірка, там же, 1968.
Мудрощі мандрів, восьма збірка, там же, 1972.
Живі смолоскипи, дев'ята збірка, там же, 1983.
Донька без імени, поема, Буенос-Айрес, „Перемога”, 1952.
Трофеї, 1938-1963, Едмонтон, „Славута”, 1963. 320 стор.
Зібрані твори, 1938-1978, там же, 1978. 407 стор.
Джон Кітс, *Вибрані поезії*, переклади Яра Славутича, Лондон, „Українська видавнича спілка”, 1958. (Друге доповнене видання готується до друку).

НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

- Spiegel und Erneuerung*, ausgewaehlte Gedichte, aus dem Ukrainischen uebertragen von Volodymyr Derzhavyn. Frankfurt a. M.: MUR, 1949.

АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

- The Muse in Prison*, eleven sketches of Ukrainian poets and twenty-two translations of their poems. Jersey City: Svoboda, 1956.
Oasis, selected poems translated from the Ukrainian by Morse Manly in co-operation with the author. New York-Washington-Hollywood: Vantage Press, 1959.
The Conquerors of the Prairies, parallel text edition. Translated by R.H. Morrison. Edmonton: Slavuta, 1974. Second enlarged edition, 1984.

ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ

- L'Oiseau de feu*, poèmes choisis. Traduit par René Coulet du Gard. Edition Deux Mondes, 1976.

МАДЯРСЬКОЮ МОВОЮ

- Válogatott versek*. Fordította Domokos Sándor. Válogatta és az előszót írta Miska János. Edmonton, Hungarian Cultural Society, 1983.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

- Модерна українська поезія, 1900-1950**, Філядельфія, "Америка", 1950.
- Розстріляна муза, силуети**, Детройт, "Прометей", 1955.
- Іван Франко і Росія**, Вінніпег, "Українська Вільна Академія Наук", 1959.
- Велич Шевченка**, Вінніпег, "Українська Вільна Академія Наук", 1961.
- Шевченкова поетика**, Едмонтон, "Славута", 1964.
- Українська поезія в Канаді, 1976.
- Greatness of Taras Shevchenko**. Edmonton: Slavuta, 1962.
- Ukrainian Literature in Canada**. Edmonton: Slavuta, 1966.
- Mykhaylo Orest: A Thinker in Poetry**, reprinted from **Canadian Slavonic Papers**, 1970.

МОВОЗНАВСТВО

- Розмовний метод навчання української мови**, Торонто, "Об'єднання українських педагогів Канади", 1961.
- Conversational Ukrainian**, I (Lessons 1 to 50). Winnipeg — Edmonton: Gateway Publishers Ltd., 1959; II (Lessons 51 to 75), 1960; second revised edition (Lessons 1 to 75), 1961; third enlarged edition, 1969. 638 pp.; fourth ed., 1973.
- An Introduction to Ukrainian**. Edmonton: Slavuta, 1962.
- Ukrainian for Beginners**. Edmonton: Slavuta, 1962; second ed., 1963; third ed., 1965; fourth ed., 1968; sixth ed., 1980.
- Ukrainian In Pictures**. Edmonton: Gateway Publishers Ltd., 1965; second ed., 1978.
- Ukrainian by the Audio-Visual Method**. Part One, Montreal — Paris — Brussels: Didier, 1968.
- L'Ukrainien Parlé**, traduit de l'anglais et adapté par Hryhorij Panczuk. Louvain: Centre d'Etudes Ukrainien en Belgique, première partie, 1968; deuxième partie, 1969.
- Manual da lingua ucraniana, I**. Curitiba, Brasil, 1976.

ЛІТЕРАТУРА ПРО ТВОРЧІСТЬ ЯРА СЛАВУТИЧА

Щербак, Микола і Володимир Жила. *Полум'яне слово: До 50-річчя Яра Славутича*. Лондон, Українська видавнича спілка, 1969. 40 стор.

Жила, Володимир Т., упор. *Творчість Яра Славутича: Статті й рецензії*. Едмонтон, Накладом Ювілейного Комітету при НТШ, 1978. 432 стор. (Українською, англійською, французькою та німецькою мовами).

Славутич, Віра, упор. *Бібліографія писань про Яра Славутича (1978-1984)*. Едмонтон, "Славута", 1984. 26 стор.

ПРОЗА

Місцями запорозькими, карти,

Буенос-Айрес, "Перемога", 1957;
друге вид. Едмонтон, "Славута",
1963.

Козак та Амазонка, з подорожі

по південній Америці,
Едмонтон, "Славута", 1973.

x x x

І не подобо, що легко так дається,
Дарма що з серця пишномовно мється.

Нехай гряде вагітна вагота!
Щого не прийме вибрана мета,
Хто з низькодошу в поспіху влітає.
Для прозеліта спочиву немає!
Перехитіне підвалому житику
Будова та, що стала на швидку -
Ї вийде все на яв: тирубили, гарне,
Насправді кволе, згаєне, почварне.
А все тому, що голова пуста
Не знала, як мудріє вагота.

Едмонтон, Канадська Україна.

Ір Славуту

Ілюстрації Алли Гірської та інших правооборонців
(зі знищеного вітражу в Київському університеті)

Авторів герб у виконанні Михайла Дмитренка

